

K a r l M a r x

**MUOTOJA JOTKA EDELTÄVÄT
KAPITALISTISTA TUOTANTOA⁵³**

**(1) YKSILÖN SUORITTAMAN
OBJEKTIIVISTEN TYÖEHTOJEN
HALTUUNOTON LUONTOISET JA
TALOUDELLISET EDELLYTYKSET.
YHTEISÖN ERI MUOTOJA]**

**[a) Työtä tekevien yksilöiden toteuttama
alkuperäinen työn luontoisten ehtojen omistus]**

Kun vapaa työ ja tämän vapaan työn vaihto rahaan rahan uusintamiseksi, sen arvon lisäämiseksi, vapaan työn kuluttamiseksi käyttöarvona rahaa eikä nauttimista varten on palkkatyön edellytys ja yksi pääoman historiallisista edellytyksistä, niin vapaan työn erottaminen toteuttamisensa objektiivisista edellytyksistä — työvälineistä ja työmateriaalista — on toinen edellytys. Siis ennen kaikkea työläisen irrottaminen maasta hänen luonnollisena laboratorionaan — niin ollen sekä pienen vapaan maaomaisuuden että yhteisöllisen, itämaiseen yhteisöön perustuvan maaomaisuuden hajoaminen.

Molemmissa muodoissa työtä tekevä suhtautuu työnsä objektiivisiin ehtoihin omaisuutenaan; tämä onkin työn luonnollinen ykseys esineellisten ehtojensa kanssa. Työtä tekevällä on niin ollen esineellinen olemassaolo [jopa] työstä riippumatta. Yksilö suhtautuu itseensä omistajana, todellisuutensa ehtojen herrana. Hän suhtautuu muihin samalla tavalla ja aina sen mukaan, onko tämä *edellytys* asetettu yhteisöstä vai yhteisön muodostavista

yksittäisistä perheistä lähtien, hän suhtautuu muihin kanssaomistajina, yhteisomaisuuden lihallistumina, tai itsenäisinä omistajina hänen itsensä rinnalla, itsenäisinä yksityisomistajina, joiden rinnalla aikaisemmin kaiken itseensä imenyt ja kaikkea hallinnut yhteisomaisuus itse on asetettu erityisenä *ager publicuksena** monien yksityisomistajien rinnalle.

Kummassakaan muodossa yksilöt eivät suhtaudu toisiinsa työläisinä, vaan omistajina — ja yhteisön [Gemeinwesen] jäseninä, jotka samalla työskentelevät. Tämän työn tarkoitus ei ole *arvonluonti* — vaikka he saattavat tehdä lisätyötä vaihtaakseen itselleen *vieraita* tuotteita, ts. lisätuotteita; vaan sen päämäärä on yksittäisen omistajan ja hänen perheensä sekä kokonaisyhteisön ylläpitäminen. Yksilön määrittäminen *työläisenä*, tässä alastomuudessa, on itse *historiallinen* tulos.

[b) Aasialainen omistusmuoto

Tämän maaomaisuuden ensimmäisessä muodossa ilmenee aluksi luontaisyyntyinen yhteisö ensimmäisenä edellytyksenä. Perhe tai heimoksi⁵⁴ laajentunut perhe tai perheiden välisten avioliittojen kautta [muodostunut heimo], tahi heimojen yhdistelmä. Koska voimme olettaa, että ihmisten ensimmäinen olemassaolotavan muoto oli *paimentolaisuus, vaeltaminen* ylipäänsä, ei se, että heimo asettui asumaan tiettyyn paikkaan, vaan että se syöttää laitumena, minkä löytää — ihmiset eivät ole luonnostaan kiinteästi asuvia (tätä varten täytyisi olla niin erikoisen hedelmällinen luonnonympäristö, että he istuisivat kuin apinat puussa; muuten he vaeltelevat kuin villieläimet) — niin *heimoyhteisö*, luonnollinen yhteisö ei esiinny *maan yhteisöllisen haltuunoton* (tilapäisen) ja *tyväksikäytön tuloksena*, vaan *edellytyksenä*.

Jos ihmiset lopulta asettuvat asumaan kiinteästi, niin riippuu erilaisista ulkoisista (ilmastollisista, maantieteellisistä, fyysisistä jne.) ehdoista sekä heidän erityisistä luonnollisista taipumuksistaan (heidän heimoluonteesta-

---

* — yhteismaa, valtionmaa muinaisessa Roomassa. *Toim.*

taan) miten ja missä määrin tämä alkuperäinen yhteisö muuttuu. Luontaisyyntyinen heimoyhteisö tai laumayhteisö, jos niin halutaan, on heidän elämänsä *objektiivisten ehtojen* ja heidän elämänsä uusintavan ja esineellistävän toiminnan *haltuunoton* (toiminnan paimenena, metsästäjänä, maanviljelijänä jne.) ensimmäinen edellytys — veriheimolaisuus, kielen, tapojen jne. yhteisyys. ¶

Maa on suuri laboratorio, varasto, josta saadaan sekä työvälineet että työmateriaalit ja joka tarjoaa myös asuinpaikan, yhteisön *perustan*. Ihmiset suhtautuvat maahan naiivisti yhteisön, elävässä työssä itsensä tuottavan ja uusintavan *yhteisön omaisuutena*. *Omistajana* ja *haltijana* jokainen yksilö suhtautuu vain yhteisön jäsenen omaisuudessa.

Todellinen *haltuunotto* työprosessin välityksellä tapahtuu sellaisten *edellytysten* vallitessa, jotka eivät itse ole työn *tuote*, vaan esiintyvät sen luonnollisina tai *jumalallisina* edellytyksinä. Tämä muoto, jonka pohjana on sama perussuhde, [ts. yhteisöllinen maaomaisuus] voi toteutua hyvin eri tavoin. Sen kanssa ei ole lainkaan ristiriidassa se että, kuten useimmissa *aasialaisissa* perusmuodoissa, kaikkien näiden pienten yhteisöjen yläpuolella oleva *yhdistävä yhteys* esiintyy *korkeampana omistajana* tai *ainoana omistajana* ja todelliset yhteisöt niin muodoin vain *perinnöllisinä* haltijoina. Koska *yhteys* on todellinen omistaja ja yhteisöllisen omaisuuden todellinen edellytys, niin tämä yhteys itse voi esiintyä jonakin *erityisenä* monien todellisten yksityisten yhteisöjen yläpuolella, joissa yksilö on silloin tosiasiallisesti omaisuudeton tai omaisuus (ts. yksilön suhtautuminen työn ja uusintamisen *luonnollisiin* ehtoihin hänelle kuuluvina, objektiivisina ehtoina) hänen subjektiviteettinsa objektiivisena, epäorgaanisena luontona olemassa olevana ruumiina esiintyy hänelle yhdistävän yhteyden, joka todellistuu despoottissa monien yhteisöjen isänä, yksilölle erityisen yhteisön välityksellä luovuttamana. Lisätuote, joka muuten määrätään lailla työn välittämän todellisen haltuunoton seurauksena, kuuluu täten itsestään korkeimmalle yhteydelle.

Itämaisen despotismin ja omaisuudettomuuden olosuhteissa, omaisuudettomuuden joka juridisesti näyttää

olevan siinä olemassa, on niin ollen itse asiassa perustana olemassa tämä heimo- tai yhteisöomaisuus, pienen yhteisön sisäisen maanviljelyn ja manufaktuurin yhdistelmän luoma omaisuus, yhteisön, joka tulee siten kokonaan itseriittoiseksi ja sisältää kaikki uusintamisen ja lisätuotteen tuottamisen ehdot. Osa niiden lisätuotteesta kuuluu korkeammalle yhteisölle, joka on lopulta olemassa henkilönä, ja tämä lisätyö toteutuu pakkoverona jne., sekä yhteisissä töissä yhteyden, osaksi despoottin, osaksi ajatellun heimo-olennon, jumalan ylistämiseksi.

Tämän lajinen yhteisöomaisuus voi nyt, sikäli kuin se todella toteutuu työssä, ilmetä niin, että pienet yhteisöt elävät ahtaissa oloissa riippumattomina rinnakkain ja yksilö tekee perheineen työtä itsenäisesti hänelle osoitetulla osuudella*. Tai sitten yhteys voi ulottua yhteisöllisyydeksi itse työprosessissa, joka voi olla muodollinen järjestelmä, kuten Meksikossa, erityisesti Perussa, muinaisilla kelteillä, muutamilla intialaisilla heimoilla.

Yhteisöllisyys voi edelleen esiintyä heimolaitoksen sisällä niinkin, että yhteys on edustettuna heimo-perheen päämiehessä tai perheenpäiden suhteessa toisiinsa. Tästä sitten riippuu tämän yhteisön despoottisempi tai demokraattisempi muoto. Työn välittämän todellisen haltuunoton yhteisölliset ehdot, *vesijohdot*, jotka ovat hyvin tärkeitä Aasian kansoilla, kulkuyhteydet jne. esiintyvät silloin korkeamman yhteyden, pienten yhteisöjen yläpuolella leijuvan despoottisen hallituksen luomuksena. Varsinaiset kaupungit muodostuvat tässä näiden kylien rinnalle vain siellä, missä on ulkoiselle kaupankäynnille erityisen suotuisa paikka; tai missä valtion pää ja hänen satraappinsa vaihtavat tulonsa (lisätuotteen) työhön, kuluttavat sen työvarastona.

---

* Tietyn määrän työtä *yhteiseen varastoon*, niin sanoakseni *vakuutukseksi*, toisaalta tietyn määrän työtä *yhteisön sinänsä kulujen kattamiseksi*, siis sotaa, jumalanpalvelua jne. varten; herrausvalta alkuperäisimmässä merkityksessä esiintyy vasta tällöin, esim. slaavilaisissa yhteisöissä, romanialaisissa jne. Tässä on siirtymä veropäivätyöhön jne. *Toim.*

[c) Antiikkinen omistusmuoto]

Toinen omistusmuoto — ja se on kuten ensimmäinenkin tuottanut olennaisia muunnoksia paikallisesti, historiallisesti jne. — on rauhattomamman historiallisen elämän, alkuperäisten heimojen kohtaloiden ja muuttumisen tuote ja edellyttää myös *yhteisöä* ensimmäisenä edellytyksenään, mutta ei niin kuin ensimmäisessä tapauksessa substanssina, jonka pelkkiä aksidensseja yksilöt ovat, tai jonka rakenneosia ne muodostavat täysin luontais-syntyisesti. Se ei edellytä maaseutua perustanaan, vaan kaupunkia jo luotuna maalaisten (maanomistajien) asuinpaikkana (keskuksena). Viljelty maa esiintyy kaupungille kuuluvana alueena, kun taas edellisessä tapauksessa kylä oli pelkkä maan lisäke.

Maa sinänsä — niin paljon kuin se saattaakin asettaa esteitä viljelemiselle, todelliselle haltuunotolle — ei aseta mitään estettä sille, että siihen suhtaudutaan elävän yksilön epäorgaanisena luontona, hänen työpajanaan, subjektin työmateriaalina, työn esineenä ja elintarpeena. Vaikeudet, joita yhteisö kohtaa, voivat juontua vain toisista yhteisöistä, jotka ovat jo vallanneet maan tai jotka hätyyttävät yhteisöä sen valtauksessa. Sota on niin ollen tärkeä yhteinen tehtävä, suuri yhteinen työ, joka on välttämätön sekä olemassaolon objektiivisten ehtojen valtaamiseksi että valtaamisen turvaamiseksi ja ikuistamiseksi. Perheistä koostuva yhteisö on niin ollen aluksi organisoitu sodankäyntiä silmällä pitäen — sodankäynti- ja sotajoukkolaitokseksi, ja tämä on yksi sen omistajana olemisen edellytyksistä. Asuinsijan keskittyminen kaupunkiin on tämän organisaation perusta.

Heimoyhteisö sinänsä johtaa jakaantumiseen ylhäisempiin ja alhaisempiin sukuihin, ero, jota kehittää vielä pitemmälle sekoittuminen alistettujen heimojen kanssa jne. Yhteisöomaisuus — valtionomaisuutena, *ager publicuksena* — on tässä erotettu yksityisomaisuudesta. Yksilönomaisuus ei ole tässä, niin kuin ensimmäisessä tapauksessa, itse välittömästi yhteisöomaisuutta, missä se ei ole yksilön — irrallaan yhteisöstä — omaisuutta, vaan yksilö on pikemminkin vain sen haltija.

Mitä vähemmän yksilön omaisuutta voidaan käyttää hyväksi vain yhteisen työn avulla (esimerkiksi kuten vesijohtoja itämailla), sitä enemmän heimon puhtaasti luontaisyyntyinen luonne on historiallisen liikkeen, vaeluksen murtama; mitä kauemmas heimo on etääntynyt alkuperäisiltä asuinsijoilta ja mitä enemmän vallannut *vierasta* maata, siis astunut olennaisesti uusiin tuotannon-ehtoihin, ja yksilön voima on pitemmälle kehittynyt — heimon yhteinen luonne ilmenee ja sen täytyykin ilmetä enemmänkin negatiivisena yhteytenä ulospäin —, sitä suuremmassa määrin ovat olemassa edellytykset sille, että yksilöstä tulee maan — erityisen palstan — *yksityisomistaja*, erityisen palstan, jonka erityinen viljely tulee hänen ja hänen perheensä osaksi.

Yhteisö (valtiona) on yhtäältä näiden vapaiden ja tasa-arvoisten yksityisomistajien suhde toisiinsa, heidän siteensä ulkopuolista maailmaa vastaan ja samalla heidän turvansa. Yhteisö on tässä sen varassa, että sen jäsenet koostuvat työtä tekevästä maanomistajista, palstatalonpojista, yhtä suuressa määrin kuin jäsenten itsenäisyys perustuu heidän keskinäiseen suhteeseensa yhteisöjäsenenä, ager publicuksen turvaamiseen yhteisiä tarpeita, yhteisön kunniaa jne. varten. Maan haltuunoton edellytyksenä pysyy tässä yhteisön jäsenyys, mutta yhteisöjäsenenä yksilö on yksityisomistaja. Hän suhtautuu yksityisomaisuuteensa maana, mutta samalla olemisenaan yhteisön jäsenenä, ja hänen säilymisensä sellaisena on yhtä lailla yhteisön säilymistä, ja kääntäen jne. Yhteisö, vaikkakin se on tässä jo *historiallinen tuote*, niin ollen ei vain tosiasiallisesti *syntynyt*, vaan myös tajuttu sellaiseksi, yhteisö on tässä maan *omistuksen* edellytys — ts. edellytys työskentelevän subjektin suhteelle työn luonnollisiin edellytyksiin hänelle kuuluvina —, tämä kuuluvuus on kuitenkin hänen valtionjäsenenä olemisensa välittämä, valtion olemassaolon välittämä, niin ollen jumalallisena jne. pidetyn *edellytyksen* välittämä.

Keskittyminen kaupunkiin, ympäröivä maaseutu sen alueena; välitöntä kulutusta varten tuottava pieni maatalous; manufaktuuri vaimojen ja tytärten harjoittamana kotitalouden sivuelinkeinona (kehrääminen ja ku-

tominen) tai itsenäisesti harjoitettuna vain muutamilla aloilla (fabri* jne.).

Yhteisön jatkuvan olemassaolon edellytys on tasa-arvoisuuden säilyttäminen sen vapaiden itsensä ylläpitävien talonpoikien kesken ja oma työ heidän omaisuutensa jatkuvan olemassaolon ehtona. He suhtautuvat omistajina työn luonnollisiin ehtoihin; mutta nämä ehdot täytyy vielä jatkuvasti asettaa henkilökohtaisen työn kautta todellisiksi ehdoiksi ja yksilön persoonallisuuden, hänen henkilökohtaisen työnsä objektiivisiksi elementeiksi.

Toisaalta tämän pienen sotaisen yhteisön suuntautuminen pyrkii ylittämään nämä rajat jne. (Rooma, Kreikka, juutalaiset jne.).

»Kun auguurit», sanoo Niebuhr, »olivat saaneet Numan vakuuttuneeksi siitä, että jumalat hyväksyivät hänen valintansa, ei hurskaan kuninkaan ensimmäinen huoli ollut tempelipalvelus, vaan ihmiset. Hän jakoi maat, jotka Romulus oli voittanut sodassa ja jättänyt miehitykseen: hän sääti Terminuksen** palvonnan. Kaikki vanhat lainsäätäjät, ja ennen kaikkea Mooses, perustivat hyveitä, oikeudenmukaisuutta ja hyviä tapoja koskevien määräystenä menestyksen siihen, että mahdollisimman suurella määrällä kansalaisia oli maaomaisuutta tai ainakin turvattu perinnöllinen maanhallinta» (*Georg Niebuhr. Römische Geschichte. Erster Theil, 2-te Ausgabe, Berlin 1827, S. 245*).

Yksilö on asetettu sellaisiin elannon hankinnan olosuhteisiin, että hänen tavoitteekseen ei tule rikkauden hankkiminen, vaan itsensä ylläpitäminen, itsensä ylläpitäminen yhteisön jäsenenä; hänen itsensä uusintaminen maapalstan omistajana ja tässä ominaisuudessa yhteisön jäsenenä.

Yhteisön jatkuva olemassaolo on sen kaikkien jäsenten uusintamista itsensä ylläpitävinä talonpoikina, joiden lisäaika kuuluu juuri yhteisölle, sotatyöhön jne. Oman työn omistus on työn ehtojen omistuksen välittäjä — sen maa-alan omistuksen, jonka puolestaan turvaa yhteisön oleminen, yhteisön taas turvaa yhteisön jäsenten lisätyö sotapalveluksen jne. muodossa. Yhteisön jäsen

* — käsityöläiset (muinaisessa Roomassa). *Toim.*

** — roomalainen rajajumala. *Toim.*

ei uusinna itseään yhteistyöllä rikkautta tuottavassa työssä, vaan yhteistyöllä yhteisten etujen, kuviteltujen ja todellisten, hyväksi tehtävässä työssä, siteen ylläpitämiseksi sekä ulos- että sisäänpäin. Omaisuus on kviriitien⁵⁵ omaisuutta, roomalaista; yksityismaanomistaja on sellainen vain roomalaisena, mutta roomalaisena hän on välttämättä yksityismaanomistaja.

[d) Germaaninen omistusmuoto, sen eroavuus aasialaisesta ja antiikkisesta omistusmuodosta]

Työtä tekevien yksilöiden, yhteisön itsensä ylläpitävien jäsenten työn luonnonehtojen omistuksen [yksii] muoto on germaaninen omistus. Tässä ei yhteisön jäsen ole sellaisenaan, kuten ominaisesti itämaisessä muodossa, yhteisen omaisuuden kanssaomistaja.* Eikä tässä ole niin kuin roomalaisessa ja kreikkalaisessa muodossa (lyhyesti sanoen klassisen antiikin muodossa), missä maa on yhteisön valtaamaa, roomalaista maata. Osa jää yhteisölle sellaisenaan erotukseksi yhteisön jäsenistä: ager publicukseksi eri muodoissaan: toinen osa jaetaan ja jokainen maapalsta on roomalainen sen nojalla, että se on yksityisomaisuutta, roomalaisen omaisuutta, hänelle kuuluva osa laboratoriota; mutta hänkin on roomalainen vain sikäli kuin hänellä on tämä suvereeni oikeus osaan roomalaista maata.

{»Antiikin aikaan kaupunkilaiselinkeinoja ja kauppaa pidettiin vähäisessä, maanviljelystä taas suuressa arvossa; keskiajalla päinvastainen arvostus». (Niebuhr, mts. 418.)}

{»Oikeus käyttää yhteisömaata hallinnan kautta tuli alunperin patriisien osalle, jotka sitten luovuttivat sitä klienttiensä hallintaan; omaisuudeksi siirtäminen ager publicuksesta tuli yksin-

* Missä omaisuus on olemassa vain yhteisöomaisuutena, on erillinen jäsen sellaisenaan vain yhden erityisen osan haltija, perinnöllinen tai ei, koska mikään omaisuuden murto-osa ei kuulu kellekään jäsenelle sinänsä, vaan yhteisön välittömälle jäsenelle. Tämä erillinen yksilö on siis vain haltija. On olemassa vain yhteisöomaisuutta ja vain yksityishallintaa. Tämän hallinnan tavan suhde yhteiseen omaisuuteen voi olla historiallisesti, paikallisesti jne. aivan eri tavoin muuttunut, aina sen mukaan, tekeekö työn itse yksityisomistaja eristettynä vain onko työ yhteisön tai erityisten yhteisöjen yläpuolella leijuvan yhteyden määrittämä.

omaa plebeijien osalle; kaikki siirrot plebeijien eduksi ja hyvitys osuudesta yhteismaassa. *Varsinainen maaomaisuus*, kaupungin muurien ympärillä olevaa aluetta lukuunottamatta, oli alunperin vain plebeijien käsissä» (myöhemmin Rooman kansalaisoikeuden saaneet maaseutuyhteisöt). (Mts. 435—436.)

«Rooman plebsin perusolemus on siinä, että se on maalaisväestön kokonaisuus, sellaisena kuin sen ilmaisee heidän kviriittinen omaisuutensa. Antiikin ihmiset pitivät yksimielisesti maanviljelyä vapaan miehen *varsinaisena toimena*, sotilaan kouluna. Siinä säilyy kansakunnan vanha heimoperusta; kansakunta muuttuu kaupungeissa, joihin asettuu muukalaisia kauppiaita ja käsityön harjoittajia, niin kuin paikallisetkin asukkaat muuttavat sinne, mihin elannonhankinta houkuttelee. Kaikkialla, missä on orjuutta, etsii vapautettu toimeentuloa sellaisilla toimilla, joilla hän sitten usein kokoaa rikkauksia: niinpä nämä elinkeinot olivat antiikin aikana enimmäkseen heidän käsissään, eivätkä ne niin ollen olleet sopivia kansalaiselle: tästä mielipide, että täysien kansalaisoikeuksien suominen käsityöläiselle oli arveluttavaa (muinaiset kreikkalaiset sulkivat heidät säännönmukaisesti ulkopuolelle). 'Kenenkään roomalaisen ei ollut lupa hankkia elantoaan kauppiaina tai käsityöläisenä'. Antiikin ihmisillä ei ollut aavistustakaan sellaisesta kunnianarvoisasta ammattikuntalaitoksesta, jollainen esiintyy keskiajan kaupunkihistoriassa; ja jopa täällä laski sotainen henki ammattikuntien päästessä voitolle suvuista ja sammui kokonaan; sen mukana myös kaupunkien ulkoinen arvonanto ja vapaus. (Mts. 614—615.)

«Muinaisten valtioiden heimot oli järjestetty kahdenlaisella perustalla, joko *suvuittain* tai *alueittain*. *Sukuheimot* edeltävät iän puolesta alueheimoja ja joutuvat melkein kaikkialla näiden syrjäyttämiksi. Niiden äärimmäisin, ankarin muoto on kastilaitos, jossa ne on erotettu toisistaan, niillä ei ole oikeutta keskinäisiin avioliittoihin, ne ovat aivan eriarvoiset, kullakin on yksinomainen, muuttumaton ammatti...

Alueheimot vastasivat alunperin maaseudun jakoa alueisiin ja kyliin; niin että se, joka asui niiden perustamisaikana (Attikassa Kleistheneen aikana) jossakin kylässä, kirjoitettiin sen demoteeksi, siihen fyleen⁶⁶, jonka alueeseen kylä kuului. Hänen jälkeensä jäivät yleensä asuinpaikastaan riippumatta samaan fyleen ja samaan demokseen, jolloin myös tämä jako sai sukulaitoksen ulkonäön...

Roomalaiset *suvut* eivät koostuneet verisukulaisista. Yhteisen nimen lisäksi Cicero lisää tunnusmerkiksi polveutumisen vapaista. Roomalaisen suvun jäsenillä oli yhteiset *sacra**, mutta ne katosivat myöhemmin» (jo Ciceron aikana). «Kauimmin säilyi vaillo omaisia ja testamenttia kuolleiden suvun jäsenten periminen. Vanhimpina aikoina suvun jäsenillä oli velvollisuus auttaa keskuudessaan olevia avuntarvitsijoita epätavallisen raskaan taakan kantamisessa. (Saksalaisilla tämä esiintyy alunperin kaikkialla, kauimmin dithmarschenilaisten⁶⁷ keskuudessa.) Suvut olivat

* — pyhät toimitukset. *Toim.*

säätykorporaatioita. Sukuja yleisempää laitosta ei antiikin maailmassa ollut. Siten gaeleilla⁵⁸ aateliset Campbellit ja heidän vasalinsa muodostivat yhden klaanin.» (Mts. 317—335.))

Koska patriisi edustaa yhteisöä suuremmissa määrin, hän on ager publicuksen *haltija* ja käyttää sitä klienttensä välityksellä jne. (ja ottaa sen myös vähitellen omakseen).

Germaaninen yhteisö ei keskity kaupunkiin, pelkän tuollaisen keskittymisen (kaupunki maaseutuelämän keskuksena, talonpoikien asuinpaikkana, samoin kuin sodankäynnin keskuksena) nojalla yhteisöllä sellaisenaan on nyt yksilön olemassaolosta eroava ulkoinen olemassaolo. Klassisen antiikin historia on kaupunkihistoriaa, mutta maanomaisuuteen ja maanviljelykseen perustuneiden kaupunkien; Aasian historia on eräänlaista kaupungin ja maaseudun jakamatonta yhteyttä (varsinaisia suuria kaupunkeja on pidettävä tässä vain ruhtinaiden leireinä, varsinaisen taloudellisen rakenteen ylittävänä kasvannaisena). Keskiajan (germaanisen ajan) lähtökohta on maaseutu historian tyyssijana, historian, jonka edelleenkehitys tapahtuu sitten kaupungin ja maaseudun vastakohtaisuudessa. Uuden ajan historia on maaseudun kaupungistumista, ei kaupungin maaseutuistumista kuten antiikin aikana.

Yhdistyessään kaupungissa yhteisöllä sellaisenaan on taloudellinen olemassaolo; kaupungin pelkkä *oleminen* sellaisenaan eroaa riippumattomien talojen pelkästä moninaisuudesta. Kokonaisuus ei ole tässä osistaan koostuva. Se on eräänlainen itsenäinen elimistö. Germaaneilla, joiden keskuudessa yksittäiset perheenpääät asettuvat asumaan metsiin pitkien matkojen päähän toisistaan, yhteisö on olemassa jo *ulkonaisesti*kin tarkasteltuna vain yhteisön jäsenten kulloisenkin yhteenkokoontumisen välityksellä, vaikka heidän *sisäinen* yhteytensä on polveutumisen, kielen, yhteisen menneisyyden ja historian asettama.

Yhteisö esiintyy siis *yhdistymisenä* eikä *yhteytenä*, *yhtymisenä*, jonka itsenäisiä subjekteja maanomistajat ovat, ei *ykseytenä*. Sen vuoksi yhteisö ei ole tosiasiallisesti olemassa *valtiona*, *valtiolattoksena*, kuten antiikin kansoilla, koska se ei ole olemassa *kaupunkina*. Jotta

yhteisö astuisi todelliseen olemassaoloon, vapaiden maanomistajien täytyy pitää *kokous*, kun taas esimerkiksi Roomassa yhteisö on olemassa tällaisista kokouksista riippumatta, *kaupungin itsensä* ja sen johtoon asetettujen virkamiesten jne. olemisessa.

Tosin myös germaaneilla esiintyy *ager publicus*, yhteisömaa tai kansanmaa erotukseksi yksilön omaisuudesta. Se on metsästysmaata, laidunmaata, puunhankintamaata jne., se on se osa maasta, jota ei voida jakaa, jos sen pitää palvella tuotantovälineenä tässä määrättyssä muodossa. Tämä *ager publicus* ei kuitenkaan esiinny niin kuin esimerkiksi roomalaisilla valtion erityisenä taloudellisenä olemisena yksityisomistajien rinnalla, niin että nämä ovat varsinaisesti *yksityisomistajia* [*Privateigentümer*] sellaisenaan, sikäli kuin heiltä on *evätty*, riistetty [*priviert*] *ager publicuksen* hyväksikäyttö, kuten plebeijeltä.

Germaaneilla *ager publicus* esiintyy pikemminkin vain yksilöllisen omaisuuden täydennyksenä, ja se esiintyy omaisuutena vain sikäli kuin sitä puolustetaan yhteisomaisuutena vihollisheimoja vastaan. Yksilön omaisuus ei esiinny yhteisön välittämänä, vaan yhteisön ja yhteisöomaisuuden oleminen esiintyvät välitettynä, ts. itsenäisten subjektien suhteena toisiinsa. Jokainen erillinen talo, joka itessään muodostaa itsenäisen tuotannon keskuksen (käsityö pelkästään naisten kotitaloudellisenä sivutyönä), on au fond* taloudellinen kokonaisuus.

Antiikin maailmassa on kaupunki maa-alueineen taloudellinen kokonaisuus; germaanien maailmassa kokonaisuus on erillinen asuinsija, joka itse esiintyy vain pisteenä siihen kuuluvalla maalla, se ei ole monien omistajien keskittymä, vaan perhe itsenäisenä yksikkönä. Aasialaisessa (ainakin vallitsevassa) muodossa ei ole yksilön omaisuutta, vaan ainoastaan hallinta; yhteisö on varsinainen todellinen omistaja — siis omaisuus on vain *yhteistä maaomaisuutta*.

Antiikin kansoilla (roomalaiset klassisimpana esimerkkinä, heillä asia on puhtaimmassa, selväpiirteisim-

---

* — pohjimmaltaan. *Toim.*

mässä muodossa) esiintyy valtion maaomaisuuden ja yksityisen maaomaisuuden vastakohtainen muoto, niin että jälkimmäinen on olemassa edellisen välittämänä tai edellinen itse tässä kaksinaisessa muodossa. Yksityiset maanomistajat ovat niin ollen samalla kaupungin kansalaisia. Taloudellisesti valtionkansalaisuus palautuu siihen yksinkertaiseen muotoon, että maamies on kaupungin asukas.

Germaanisessa muodossa maamies ei ole valtionkansalainen, ts. ei ole kaupungin asukas, vaan perusta on eristetty, itsenäinen perheasumus, jonka takeena on liitto toisten samanlaisten saman heimon perheasumusten kanssa, ja niiden tilapäinen yhteenkokoontuminen sotaa, kulttimenoja, riitojen sovittelua jne. varten, sellaista molemminpuolista takuuta varten. Yksilöllinen maaomaisuus ei esiinny tässä yhteisön maaomaisuuden vastakohtaisena muotona eikä sen välittämänä, vaan kääntäen yhteisö on olemassa vain näiden yksilöllisten maanomistajien, sellaisinaan, suhteessa toisiinsa. Yhteisöomaisuus sellaisenaan esiintyy vain yksilöllisten heimoasuinsijojen ja omaksi otettujen maiden yhteisenä liianä.

[Germaaninen] yhteisö ei ole substanssi, jonka aksidenssina yksilö pelkästään esiintyy [niin kuin aasialaisessa yhteisössä]; ei myöskään *yleinen* [niin kuin antiikin yhteisössä], joka sellaisenaan on oleva yhteys sekä yksilön käsityksessä että kaupungin ja kaupungin tarpeiden olemassaolossa erotukseksi yksilön tarpeista; eikä kaupungin maana erityisenä olemisenaan erotukseksi yhteisöjäsenen erityisestä taloudellisesta olemisesta. Germaaninen yhteisö sinänsä on päinvastoin yksilöllisen omistajan edellytys kielen, veren jne. yhteisyytenä; olemisena se on kuitenkin toisaalta olemassa vain yksilöllisten omistajien *todellisessa kokoontumisessa* yhteisiä päämääriä varten, ja sikäli kuin sillä on erityinen taloudellinen olemassaolo yhteisesti käytetyssä metsästyks- ja laidunmaassa jne., niin sitä käyttää jokainen yksilöllinen omistaja sellaisenaan, ei valtion edustajana (kuten Roomassa). Se on todella yksilöllisten omistajien yhteistä omaisuutta, ei näiden omistajien liiton, jolla olisi itse kaupungissa erillisistä yksilöistä eroava olemassaolo.

(e) Yhteisjärjestelmälle ominaisten tuotantosuhteiden rajallisuus. Rikkaus muinaismaailmassa, porvarillisessa yhteiskunnassa ja kommunismissa]

Varsinaisesti tässä on kysymys seuraavasta: kaikissa näissä muodoissa, joissa taloudellisen järjestyksen perustan muodostavat maaomaisuus ja maanviljely ja taloudellinen päämäärä on niin ollen käyttöarvojen tuotanto, *yksilön uusintaminen* tietyissä suhteissa yhteisöön, suhteissa, joissa se on niiden perusta — on käsillä seuraavat momentit:

1) Työn luonnollisten ehtojen (*maan omaksiotto* sekä alkuperäisenä työinstrumenttina että laboratoriona ja raaka-aineverastona) omaksiotto ei työn kautta, vaan työn edellytyksenä. Yksilö suhtautuu työn objektiivisiin ehtoihin yksinkertaisesti ominaan; suhtautuu niihin subjektiviteettinsa epäorgaanisena luontona, jossa tämä toteuttaa itsensä. Työn tärkein objektiivinen ehto ei itse ole työn tuote, vaan on saatavilla *luontona*. Toisella puolen on elävä yksilö, toisella luonto hänen uusintamisensa objektiivisena ehtona.

2) Mutta tämä *suhtautuminen* maahan työtä tekevän yksilön omaisuutena (yksilön, joka ei sen vuoksi alun alkaenkaan esiinny pelkästään työtä tekevänä yksilönä, tässä abstraktiossa, vaan hänellä on maaomaisuudessa *objektiivinen olemassaolotapa*, joka on hänen toimintansa *edellytys* eikä pelkkä tulos, hänen toimintansa edellytys samalla tavalla kuin hänen ihonsa, aistimensa, jotka hän kylläkin myös uusintaa elinprosessissaan ja joita hän kehittää jne., mutta jotka ovat puolestaan tämän uusintamisprosessin edellytyksiä), tämä suhtautuminen on heti yksilön luontaisyyntyisen, suuremmassa tai pienemmässä määrin historiallisesti kehittyneen ja muuttuneen *yhteisön jäsenenä* olemisen välittämä — hänen luontaisyyntyisen heimon jne. jäsenenä olemisensa välittämä.

Eristetty yksilö voisi omistaa maata yhtä vähän kuin puhua. Hän voisi tosin elää kuluttamalla maata ainekseenä, kuten eläimet tekevät. Suhtautuminen maahan omaisuutena on aina heimon, jossakin enemmän tai vähemmän luontaisyyntyisessä tai jo historiallisesti kehittyneessä

muodossa olevan yhteisön toimeenpaneman maan valtauksen, rauhanomaisen tai väkivaltaisen, välittämä. Yksilö ei voi esiintyä tässä milloinkaan sillä tavalla erillisenä pisteenä kuin hän esiintyy pelkkänä vapaana työläisenä. Jos yksilön työn objektiiviset ehdot on edellytetty hänelle kuuluvina, niin hänet itsensä on subjektiivisesti edellytetty yhteisön jäsenenä, yhteisön, joka välittää hänen suhteensa maahan. Hänen suhteensa työn objektiivisiin ehtoihin on hänen yhteisöjäsenenä olemisensa välittämä; toisaalta yhteisön todellinen oleminen on sen tietyn omaisuusmuodon määräämä, joka hänen omistuksellaan työn objektiivisiin ehtoihin on. Esiintyykö tämä yhteisön olemisen välittämä omaisuus *yhteisöllisenä omaisuutena*, jolloin yksilö on vain haltija eikä mitään maan yksityistä omistusta ole — tai esiintyykö omaisuus rinnakkaisen valtion- ja yksityisomaisuuden kaksinaisessa muodossa, niin että jälkimmäinen kuitenkin esiintyy edellisen määräämänä, ja että niin ollen vain valtion kansalainen on, ja hänen täytyy olla, yksityisomistaja, mutta että toisaalta hänen omaisuudellaan on samalla valtionkansalaisena erityinen olemassaolo — tai onko yhteisöomaisuus viimein vain yksilöllisen omaisuuden täydennys, niin että jälkimmäinen on perusta ja että yhteisöllä ei ylipäänsä ole sinänsä olemassaoloa paitsi yhteisöjäsenten *kokouksessa* ja yhdistymisessä yhteisiä tarkoituksiperiä varten — nämä yhteisö- tai heimon jäsenen heimon maahan (siihen maahan, jolle se on asettunut) suhtautumisen eri muodot riippuvat osaksi heimon luontaisista taipumuksista, osaksi niistä taloudellisista ehdoista, joiden vallitessa se nyt todella suhtautuu maahan omaisuutenaan, ts. ottaa sen hedelmät omakseen työllä, ja nämä ehdot taas riippuvat ilmastosta, maan fyysisestä laadusta, sen fyysisesti määräytyneestä käyttötavasta, suhteesta vihollisheimoihin tai naapuriheimoihin, ja niistä muutoksista, joita vaellukset, historialliset kokemukset jne. aiheuttavat.

Jotta yhteisö jatkaisi olemassaoloaan vanhaan tapaan, sellaisenaan, on tarpeen sen jäsenten uusintaminen edellytettyjen objektiivisten ehtojen vallitessa. Tuotanto itse, väestön kasvu (tämäkin kuuluu tuotantoon) kumoaa välttämättä vähitellen nämä ehdot; tuhoaa ne uusintamisen

sijasta jne., ja siten yhteisö tuhoutuu niiden omaisuus-suhteiden mukana, joihin se perustui.

Sitkeimmin ja kauimmin säilyy välttämättä aasialainen muoto. Tämä johtuu sen edellytyksestä, siitä, että yksilöstä ei tule itsenäistä suhteessa yhteisöön; että yhteisössä on itsერიittonen tuotannon kehä, maanviljelyn ja käsityön yhteys jne.

Jos yksilö muuttaa suhdettaan yhteisöön, hän muuttaa yhteisöä ja vaikuttaa siihen tuhoavasti, samoin hän vaikuttaa sen taloudellisiin edellytyksiin; toisaalta tapahtuu tämän taloudellisen edellytyksen muuttuminen — sen oman dialektiikan aikaansaamana, köyhtyminen jne. Erityisesti sotalaitoksen ja valloituksen vaikutus (joka kuuluu esimerkiksi Roomassa itse yhteisön taloudellisiin ehtoihin) — kumooa sen todellisen siteen, jonka varassa yhteisö on.

Kaikissa näissä muodoissa on kehityksen perustana niiden *edellytettyjen suhteiden* (suuremmassa tai pienemmässä määrin luontaisentyisten tai myös historiallisten, mutta perinteisiksi tulleiden suhteiden) *uusintaminen*, jotka yksilöllä on yhteisönsä, ja *tietty* hänelle *ennalta määrätty objektiivinen* oleminen sekä suhtautumisessa työnehtoihin että hänen kanssaan työskenteleviin, heimoveljiin jne.— perustan, joka on näin ollen alun alkaen *rajoitettu*, mutta joka merkitsee rappiota ja häviötä kun raja kumotaan. Niin roomalaisilla orjuuden kehitys, maanomistuksen keskittyminen, vaihto, raha, valloitukset jne., vaikka kaikki nämä ainekset näyttivät tiettyyn pisteeseen asti olevan sovitettavissa yhteen perustan kanssa ja näyttivät osaksi olevan vain sen viattomia laajentumia, osaksi syntyvän siitä pelkinä väärinkäytöksinä. Tässä voi tapahtua huomattavaa kehitystä tietyn piirin sisäpuolella. Yksilöt voivat olla suuria. Mutta vapaata ja täyttä kehitystä, ei yksilön eikä yhteiskunnan, ei tässä voida ajatella, koska sellainen kehitys on ristiriidassa alkuperäisen [yksilön ja yhteiskunnan välisen] suhteen kanssa.

Emme milloinkaan löydä antiikin ihmisiltä tutkimuksia siitä, mikä maaomaisuuden muoto jne. on tuottavin, luo suurimman rikkauden. Rikkaus ei ole tuotannon tarkoitus, vaikka Cato saattaakin varsin hyvin tutkia,

millainen pellon viljeleminen on tuottoisin, ja Brutus voi jopa lainata rahansa parhaalla korolla. Tutkimus koskee aina sitä, mikä omaisuuslaji luo parhaat valtionkansalaiset. Itsetarkoituksena rikkaus esiintyy vain muutamilla kauppakansoilla — kaupankäynnin monopolisteilla — jotka elävät vanhan maailman huokosissa niin kuin juutalaiset keskiajan yhteiskunnassa. Rikkaus on toisaalta esine, todellistunut esineissä, aineellisissa tuotteissa, joita vastassa ihminen on subjektina; toisaalta arvona rikkaus on pelkkää komentovaltaa vieraaseen työhön, ei hallitsemisen, vaan yksityisnautinnon jne. tarkoituksessa. Kaikissa muodoissa rikkaus esiintyy esineellisessä hahmossa, joko esineenä tai esineen välittämänä suhteena, esineen, joka on yksilöön nähden ulkoinen ja satunnainen.

Siten antiikin katsanto, jossa tuotannon päämäärä on aina ihminen, vaikka sitten miten ahtaissa kansallisissa, uskonnollisissa, poliittisissa määreissä, näyttää ylevältä verrattuna nykyajan maailmaan, jossa tuotanto on ihmisten ja rikkaus tuotannon päämäärä. Mutta mitä muuta rikkaus itse asiassa on, kun ahdas porvarillinen muoto on riisuttu pois, kuin universaaliossa vaihdossa luotu yksilöiden tarpeiden, kykyjen, nautintojen, tuotantovoimien jne. universaalisuus? Ihmisen herruuden täysi kehitys, herruuden yli luonnonvoimien, sekä niin sanotun luonnon että hänen itsensä? Ihmisen luovien taipumusten absoluuttinen kehittäminen ilman muuta edellytystä kuin edeltänyt historiallinen kehitys, joka tekee itsetarkoitukseksi tämän kehityksen totaliteetin, ts. kaikkien inhimillisten kykyjen sellaisenaan kehityksen, ei ennalta *annetulla mitalla mitattuna*? Tällöin ihminen ei uusinna itseään erikoistuneena, vaan uusintaa totaliteettinsa, ei yritä jäädä miksikään tulleeksi, vaan on absoluuttisessa tulemisen liikkeessä.

Porvarillisessa taloudessa — ja tuotantokaudella, jota se vastaa — tämä ihmisen sisäisen luonnon täysi kehittyminen esiintyy täydellisenä tyhjentämisenä, tämä universaali esineellistäminen [Vergegenständlichung] totaalisena vieraantumisenä, ja kaikkien yksipuolisten päämäärien hävittäminen itsetarkoituksen uhraamisena täysin ulkoiselle tarkoitukselle. Sen vuoksi lapsellinen antiin-

kin maailma esiintyy toisaalta nykyistä korkeammalla olevana. Toisaalta antiikin maailma on sitä kaikessa, missä etsitään suljettua hahmoa, muotoa ja annettua rajoitusta. Se antaa tyydytyksen ahtaalta näkökannalta; kun taas nykyajan maailma jättää tyydyttämättä, tai missä se esiintyy itsessään tyydytettynä, se on *karkea*.

(f) Proudhonilla sekasotkua omistuksen alkuperää koskevassa kysymyksessä. Omistuksen todelliset syntyedellytykset. Orjuus ja maaorjuus]

Herra Proudhon nimittää omaisuuden, millä hän tarkoittaa juuri maaomaisuutta, *ulkotaloudelliseksi* syntymiseksi juuri yksilön *esiporvarillista* suhdetta työn objektiivisiin ehtoihin, ja alunperin työn *luonnollisiin* objektiivisiin ehtoihin, sillä niin kuin työtä tekevä subjekti on luonnollinen yksilö, luonnollinen oleminen, niin hänen työnsä ensimmäinen objektiivinen ehto on luonto, maa, hänen epäorgaaninen ruumiinsa; hän itse ei ole vain orgaaninen ruumis, vaan tämä epäorgaaninen luonto subjekti. Tämä ehto ei ole hänen tuotteensa, vaan valmiina löydetty; edellytetty luonnollisena olemisena hänen ulkopuolellaan häntä ennen.

Ennen kuin jatkamme analysointia vielä yksi huomautus: kunnan Proudhon ei ainoastaan voinut, vaan hänen täytyi syyttää sekä *pääomaa* että *palkkatyötä* — omaisuusmuotoina — *ulkotaloudellisesta* syntymisestä. Sillä se, että työläinen tapaa työn objektiiviset ehdot hänestä itsestään erotettuina, *pääomana*, ja kapitalisti tapaa *työläisen* omaisuudettomana abstraktina työläisenä (se, että arvon ja elävän työn välillä tapahtuu vaihto, edellyttää *historiallista prosessia*, — niin paljon kuin pääoma ja palkkatyö uusintavatkin itse tämän suhteen ja kehittävät sitä sekä sen objektiivisessa laajuudessa että syvyydessä), edellyttää historiallista prosessia, joka, kuten olemme nähneet, muodostaa pääoman ja palkkatyön syntyhistorian.

Toisin sanoin: omaisuuden *ulkotaloudellinen synty* on vain porvarillisen talouden, poliittisen taloustieteen kategorioiden teoreettisesti tai ideaalisesti ilmaisemien tuo-

tannonmuotojen *historiallinen synty*. Se totuus, että esi-porvarillisella historialla ja sen jokaisella vaiheella on myös *taloutensa* ja liikunnan *taloudellinen perusta*, palautuu pohjimmiltaan siksi pelkäksi tautologiaksi, että ihmisten elämä on aikojen alusta lähtien perustunut tuotantoon, johonkin yhteiskunnallisen tuotannon tapaan, *yhteiskunnallisen* tuotannon, jonka suhteita me juuri nimitämme taloudellisiksi suhteiksi.

Tuotannon alkuperäiset ehdot (tai, mikä merkitsee samaa, kasvavan ihmismäärän uusintaminen sukupuolten välisen luonnollisen prosessin kautta; sillä kun tämä uusintaminen esiintyy toisaalta objektien omaksiottona subjektien toimesta, niin toisaalta se esiintyy yhtä lailla objektien muovaamisena, alistamisena subjektiiviselle tarkoitukselle; niiden muuttamisena subjektiivisen toiminnan tuloksiksi ja varastoiksi) *eivät voi itse* olla alunperin *tuotettuja*, eivät voi itse olla tuotannon tuloksia. Ei elävän ja toimivan ihmisen *yhteys* niiden luonnollisten epäorganisten ehtojen kanssa, joissa hänen aineenvaihduntansa luonnon kanssa tapahtuu, eikä niin ollen luonnon omaksiotto hänen toimestaan tarvitse selittämistä eikä ole historiallinen tulos, vaan näiden inhimillisen olemisen epäorganisten ehtojen ja tämän toimivan olemisen *erottaminen toisistaan*, erottaminen, joka on asetettu täydellisesti vasta palkkatyön ja pääoman suhteessa.

Orjuus- ja maorjuussuhteessa tätä erottamista ei tapahdu; vaan osa yhteiskunnasta kohtelee toista osaa pelkästään oman uusintamisensa *epäorganisena ja luonnollisena* ehtona. Orja ei ole missään suhteessa työnsä objektiivisiin ehtoihin; vaan työ itse niin orjan kuin maorjankin muodossa sijoitetaan tuotannon *epäorganisena ehtona* muiden luonnonolioiden joukkoon, juhdan rinnalle tai maan lisäkkeeksi.

Toisin sanoin: tuotannon alkuperäiset ehdot esiintyvät luonnonedellytyksinä, *tuottajan luonnollisina olemassaoloehtoina*, aivan kuten hänen elävä ruumiinsa, niin paljon kuin hän sitä uusintaa ja kehittää, ei ole alunperin hänen itsensä asettama, vaan esiintyy hänen itsensä *edellytyksenä*; hänen oma olemisensa (ruumiillinen) on luonnollinen edellytys, jota hän ei ole asettanut. Nämä

luonnolliset olemassaoloehdot, joihin hän suhtautuu hänelle itselleen kuuluvana epäorgaanisena ruumiina, ovat luonteeltaan kaksinaisia: 1) subjektiivisia ja 2) objektiivisia. Hän on olemassa perheen, heimon, suvun jne. jäsenenä — nämä omaksuvat sitten historiallisesti erilaisia hahmoja muitten kanssa tapahtuvan sekottumisen ja vastakohtien kautta — ja sellaisena jäsenenä hän suhtautuu tiettyyn luontoon (sanottakoon tässä vielä maahan) oman itsensä epäorgaanisena olemisena, tuotantonsa ja uusintamisensa ehtona. Yhteisön luonnollisena jäsenenä hän osallistuu yhteiseen omaisuuteen ja hänellä on siitä tietty osa hallinnassaan; samalla tavalla kuin hänellä on syntyperäisenä Rooman kansalaisena ideaalinen vaade (ainakin) *ager publicus*ukseen, ja reaalinen niin ja niin moneen jurgumiin maata jne.

Hänen *omaisuutensa*, ts. suhde tuotannon luonnolliisiin edellytyksiin hänelle kuuluvina, *hänen* ominaan, on sen välittämä, että hän itse on yhteisön luonnollinen jäsen. (Sellaisen yhteisön abstraktio, jossa jäsenillä ei ole muuta yhteistä kuin kieli tms., ja tuskin sitäkään, on ilmeisesti paljon myöhempien historiallisten olojen tuote.) Suhteessa yksilöön on esimerkiksi selvää, että hän suhtautuu jopa *kieleen omanaan* vain ihmisyyhteisön luonnollisena jäsenenä. Kieli yksilön tuotteena on mahdottomuus. Mutta niin on omaisuuskin.

Kieli itse on yhteisön tuote samalla tavalla kuin se toisessa suhteessa on itse yhteisön olemista, sen omasta puolestaan puhuvaa olemista.

{Yhteisöllinen tuotanto ja yhteisomaisuus, sellaisena kuin se esiintyy esimerkiksi Perussa, on ilmeisesti *sekundaarinen* muoto, valloittavien heimojen tuoma ja siirtämä, heimojen, jotka omakohtaisesti tunsivat yhteisomaisuuden ja yhteisöllisen tuotannon vanhassa yksinkertaisemmassa muodossa, sellaisena kuin se esiintyy Intiassa ja slaaveilla. Samoin se muoto, jonka tapaamme kelteillä Walesissa, näyttää olevan siirretty, *sekundaarinen*, valloittajien alemmalla tasolla oleville valloitetuille heimoille tuoma muoto. Näiden järjestelmien täydellistäminen ja systemaattinen kehittäminen korkeimmasta keskuksesta käsin osoittaa niiden myöhemmän synnyn. Aivan kuten Englantiin viety feodalismi oli siinä muodoss-

sa paljon täydellisempi kuin Ranskassa luontaisyyntyises-
ti syntyneessä muodossa.)

{Vaeltavilla paimentolaisheimoilla — ja kaikki paimentolaiskansat ovat alunperin vaeltavia — maa esiin-
tyy muiden luonnonehtojen tavoin alkeellisessa rajatto-
muudessaan, esimerkiksi Aasian aroilla ja ylätasangoilla.
Sitä käytetään laitumena jne., sitä kuluttavat laumat,
joiden varassa paimenkansat puolestaan ovat olemassa.
He suhtautuvat maahan omaisuutenaan, vaikka eivät
koskaan määritä tämän omaisuuden rajoja. Samoin met-
sästysmaa villoilla intiaaniheimoilla Amerikassa; heimo
pitää tiettyä aluetta metsästysalueenaan ja puolustaa
sitä väkivalloin muita heimoja vastaan, tai yrittää kar-
kottaa muita heimoja niiden hallussaan pitämiltä alueil-
ta. Vaeltavilla paimentolaisheimoilla yhteisö on itse
asiassa aina yhdistyneenä, matkayhteisö, karavaani, lau-
ma, ja valta- ja alistussuhteen muodot kehittyvät tämän
elämäntavan ehdoista. Itse asiassa tässä *otetaan omaksi*
ja *uusinnetaan* vain karjalauma, ei maata; sitä käytetään
kuitenkin aina väliaikaisesti *yhteisesti* kulloisellakin py-
sähdyspaikalla.)

Ainoa raja, jonka yhteisö kohtaa suhteessaan luonnol-
lisiin tuotannonehtoihin — maahan — (jos hyppäämme
heti kiinteästi asuviin kansoihin) *ominaan*, on *toinen yh-
teisö*, joka jo vaatii sitä epäorgaanisena ruumiinaan. *Sota*
on niin ollen yksi jokaisen tällaisen luontaisyyntyisen
yhteisön alkuperäisimmistä töistä sekä omaisuuden puo-
lustamiseksi että uuden hankkimiseksi.

(Voimme tyytyä puhumaan tässä itse asiassa alku-
peräisestä maaomaisuudesta, sillä paimentolaiskansoilla
on omaisuus luonnostaan olemassa oleviin maantuottei-
siin — esimerkiksi lampaisiin — samalla omaisuutta lai-
tumiin, joiden kautta ne vaeltavat. Ylipäänsä maan omis-
tukseen sisältyy myös sen orgaanisten tuotteiden omistus.)

{Jos ihminen itse valloitetetaan maan orgaanisena li-
säkkeenä, hänet valloitetetaan yhdessä tuotannonehtojen
kanssa yhtenä niistä, ja niin syntyy orjuus ja maaorjuus,
jotka pian väärentävät ja muuttavat kaikkien yhteisöjen
alkuperäiset muodot ja tulevat niiden perustaksi. Yksin-
kertainen organisaatio tulee siten negatiivisesti määrä-
tyksi.)

Omaisuus ei siis merkitse alunperin mitään muuta kuin ihmisen suhtautumista luonnollisiin tuotannonehtoihinsa hänelle kuuluvina, hänen tuotannonehtoihinsa, *hänen oman olemisensa mukana edellytettynä*; suhtautumista niihin hänen itsensä *luonnollisina edellytyksinä*, jotka niin sanoaksemme muodostavat vain hänen jatkettun ruumiinsa. Oikeastaan hän ei ole suhteessa tuotannonehtoihinsa, vaan hän on olemassa kaksinaisesti, sekä subjektiivisesti omana itsenään että objektiivisesti näissä olemassaolonsa luonnollisissa epäorgaanisissa ehdoissa.

Näiden *luonnollisten tuotannonehtojen* muodot ovat kaksinaiset: 1) ihmisen oleminen yhteisön jäsenenä; siis tämän yhteisön oleminen, yhteisön, joka on alkuperäiseltä muodoltaan *heimoyhteisö*, enemmän tai vähemmän muuttunut *heimoyhteisö*; 2) suhtautuminen *maahan* yhteisön välityksellä *sille kuuluvana*, yhteisenä maaomaisuutena, samalla yksilön *erillisessä hallinnassa olevana*, tai sillä tavalla, että vain maan hedelmät jaetaan; itse maa ja viljely sen sijaan pysyvät yhteisinä. (Kun taas *asuinsijat* jne., vaikkapa sitten skyyttalaiset vaunut, ovat sitten kuitenkin yksilön hallinnassa.) Elävälle yksilölle on luonnollinen tuotannonehto hänen kuulumisensa *luontaisyyntyiseen yhteiskuntaan*, heimoon jne. Tämä on esimerkiksi jo hänen kielensä jne. kehittymisen ehto. Hänen oma tuottava olemisensä on mahdollinen vain tällä ehdolla. Se on siten hänen subjektiivisen olemisensä ehto, yhtä lailla kuin sen ehtona on suhtautuminen maahan hänen laboratorionaan.

(*Omaisuus* on kylläkin alunperin *liikkuvaa*, sillä ihminen valtaa aluksi maan valmiit hedelmät, joihin kuuluvat muun muassa myös eläimet ja erityisesti kesytettävissä olevat eläimet. Kuitenkin taas itse tämä tila — metsästyks, kalastus, paimentolaisuus, eläminen puiden hedelmistä jne.— edellyttää aina maan omaksiottoa, joko kiinteäksi asuinpaikaksi tai vaeltamista varten tai eläinten laiduntamista varten jne.)

Omaisuus merkitsee siis *kuulumista heimoon* (yhteisöön) (sitä, että ihmisellä on siinä subjektiivis-objektiivisen olemassaolon perusta) ja tämän yhteisön maahan suhtautumisen, suhtautumisen maahan epäorgaanisena ruumiij-

naan, välityksellä yksilön suhtautumista maahan, tuotannon ulkoiseen alkuehtoon (koska maa on samalla kertaa raaka-aine, työkalu, hedelmä), hänen yksilöllisyyteensä kiinteästi kuuluvana edellytyksenä, sen olemistapana. *Me palautamme tämän omaisuuden suhtautumiseen tuotannon ehtoihin.* Miksei suhtautumiseen kulutukseen, kun yksilön tuottaminen rajoittuu alunperin hänen oman ruumiinsa uusintamiseen ottamalla omaksi valmiita luonnon itsensä kulutusta varten valmistamia esineitä? Jopa siinä, missä valmiit esineet on vain löydettävä, keksittävä, vaatii tämäkin pian subjektin puolelta ponnistusta, työtä — kuten metsästyksessä, kalanpyynnissä, paimentamisessa — ja tiettyjen kykyjen tuottamista (ts. kehittämistä). Mutta olotilat, joissa voidaan käydä käsiksi saatavilla olevaan ilman mitään työkaluja (siis jo itse tuotantoon määrättyjä työn tuotteita) ilman muodon muuttamista (mikä tapahtuu jo paimentamisessa) jne., ovat hyvin nopeasti ohimeneviä, eikä niitä voi pitää missään normaalitilana, ei myöskään normaaleina alkutiloina. Sitä paitsi tuotannon alkuperäiset ehdot sisältävät tietenkin suoraan, ilman työtä kulutettavat ainekset, kuten hedelmät, eläimet jne.; siis kulutusvaranto esiintyy itse *alkuperäisen tuotantovarannon* osana.

Heimoyhteisöön (johon yhteisö alunperin palautuu) perustuvan omaisuuden perusehto — heimon jäsenenä oleminen — tekee heimon voittaman vieraan heimon, alistetun, *omaisuudettomaksi* ja heittää sen itsensä niiden uusintamisen *epäorganisten ehtojen* joukkoon, joihin yhteisö suhtautuu ominaan. Orjuus ja maaorjuus ovat niin ollen vain heimoyhteisöön perustuvan omaisuuden edelleenkehittyviä. Ne muuttavat välttämättä kaikki sen muodot. Vähiten ne pystyvät tähän aasialaisessa muodossa. Manufaktuurin ja maanviljelyn itseriittoisessa yhteydessä, johon tämä muoto perustuu, ei [muiden yhteisöjen] valloittaminen ole niin välttämätön ehto kuin siellä, missä *maaomaisuus, maanviljely*, on yksinomaisesti hallitseva. Toisaalta, koska yksilöstä ei tässä muodossa tule koskaan omistajaa, vaan ainoastaan haltija, hän on pohjimmaltaan itse sen omaisuutta, sen orja, jossa yhteisöjen yhteys on olemassa, eikä orjuus kumoa tässä työn ehtoja eikä muuta olennaista suhdetta,

[g] Yhteisön ja siihen perustuvan omistuksen
hajoamisen syyt]

Nyt on edelleen selvää:

Omaisuus, sikäli kuin se on vain tietoista suhtautumista (ja yksilöön nähden yhteisön asettama ja laiksi julistama ja lakina takaama) tuotannonehtoihin *hänen* ominaan, tuottajan oleminen esiintyy siis olemisena *hänelle kuuluvissa* objektiivisissa tuotannonehdoissa, — omaisuus todellistuu vasta itse tuotannon välityksellä. Todellinen omaksiotto ei tapahdu vasta ajatellussa, vaan toimivassa, todellisessa suhteessa näihin ehtoihin — niiden todellisessa asettamisessa hänen subjektiivisen toimintansa ehtoina.

Samalla on kuitenkin selvää, että *nämä ehdot muuttuvat*. Vasta metsästäväällä heimo tekee maa-alueesta metsästysreviiriin; vasta viljely asettaa maan yksilön laajennetuksi ruumiiksi. Sen jälkeen kun *Roman kaupunki* oli rakennettu ja sitä ympäröivä maaseutu sen kansalaisten viljelemä — olivat yhteisön edellytykset tulleet toisiksi kuin ennen. Näiden kaikkien yhteisöjen päämäärä on säilyminen; ts. *sen muodostavien yksilöiden uusintaminen omistajina, ts. samassa objektiivisessa olemassaolotavassa, joka samalla muodostaa jäsenten suhtautumisen toisiinsa ja niin ollen yhteisön itsensä. Tämä uusintaminen on kuitenkin samalla välttämättä uuden tuottamista ja vanhan muodon tuhoamista*. Esimerkiksi siellä, missä kunkin yksilön pitää hallita niin ja niin monta tynnyrinalaa maata, väestön kasvu on jo sen esteenä. Jos tätä kasvua on ohjattava, niin on perustettava siirtokuntia, ja tämä tekee valloitus sodan välttämättömäksi. Sen myötä orjia jne. Ager publicuksen laajeneminen myös, ja sen mukana patriisit, jotka edustavat yhteisöä.

Siten vanhan yhteisön säilyttäminen sisältää niiden ehtojen tuhoamisen, joihin se perustuu, muuttuu vastakohtakseen. Jos esimerkiksi ajateltaisiin, että tuottavuutta voitaisiin lisätä samassa tilassa kehittämällä tuotantovoimia jne. (tämähän on kaikkein hitainta juuri perinteisessä maanviljelyssä), niin tämä merkitsisi uusia työtapoja, uusia työyhdistelmiä, päivän suuren osan käyttä-

mistä maanviljelyyn jne., ja kumoaisi tätä tietä yhteisön vanhat taloudelliset ehdot. Itse uusintamistapahtumassa eivät muutu ainoastaan objektiiviset ehdot, esimerkiksi kylästä tulee kaupunki, salosta peltoaukea jne., vaan myös tuottajat muuttuvat tuodessaan uusia kykyjä esiin itsestään, kehittävät itseään tuotannon kautta, muovauttavat itseään uudelleen, muodostavat uusia voimia ja käsityksiä, uusia kanssakäymistapoja, uusia tarpeita, uuden kielen.

Mitä perinteisempi on itse tuotantotapa — ja tämä säilyy pitkään maanviljelyksessä; vielä pitempään itämaisessa maanviljelyn ja manufaktuurin toisiaan täydentävässä yhteydessä — ts. mitä suuremmassa määrin omaksioton *todellinen prosessi* pysyy samanlaisena, sitä muuttumattomampia ovat vanhat omaisuusmuodot ja niin ollen myös yhteisö ylipäätään.

Missä yhteisön jäsenet on jo erotettu yksityisomistajina itsestään kaupunkiyhteisönä ja kaupungin alueen omistajina, siellä tulevat jo esiin ehdot, joiden nojalla yksilö voi *menettää* omaisuutensa, ts. kaksinaisen suhteen, joka tekee hänestä tasaveroisen kansalaisen, yhteisön jäsenen ja *omistajan*. Itämaisessa muodossa tällainen *menettäminen* on tuskin mahdollista, paitsi aivan ulkoisten tekijöiden vaikutuksesta, koska yhteisön erillinen jäsen ei milloinkaan ole vapaassa suhteessa yhteisöön, jolloinka hän voisi menettää siteensä (objektiivisen, taloudellisen siteensä) siihen. Hän on kasvanut siihen kiinni. Tämä johtuu myös manufaktuurin ja maanviljelyn, kaupungin (kylän) ja maaseudun yhdistämisestä.

Antiikin kansoilla [kreikkalaisilla ja roomalaisilla] manufaktuuri esiintyy jo turmeltumisena (se on vapautettujen, klienttien, muukalaisten toimi) jne. Tämä tuottavan työn kehitys (vapautettuna puhtaasta alistamisesta maanviljelylle kotitaloustyönä, vapaiden työnä maanviljelyä ja sotaa varten, tai jumalanpalvelua ja yhteisöä varten — kuten talojen, teiden ja temppelien rakentaminen — käytettynä manufaktuurina), jota välttämättä kehittävät kanssakäyminen muukalaisten kanssa, orjat, halu vaihtaa lisätuote jne., hajottaa tuotantotavan, jonka varassa yhteisö on, ja jonka varassa niin ollen on myös *objektiivisesti erillinen yksilö*, ts. roomalaiseksi, kreikkalai-

seksi jne. määritetty yksilö. Samalla tavalla vaikuttaa vaihto, velkaantuminen jne.

Alkuperäisellä yhteydellä yhteisön (heimon) erityisen muodon ja vastaavan luonnon omistuksen välillä — omistuksen eli suhtautumisen tuotannon objektiivisiin ehtoihin luonnonolemisenä, yhteisön välittämänä yksilön objektiivisena olemisenä — tällä yhteydellä, joka toisaalta esiintyy erityisenä omaisuusmuotona, on elävä todellisuutensa itse tiettyssä *tuotannon tavassa*, tavassa, joka ilmenee sekä yksilöiden suhtautumisessa toisiinsa että heidän tietyinä toimivana suhtautumisenaan epäorganiseen luontoon, tietyinä työtapana (työ on aina perhetyötä, usein yhteisötyötä). Ensimmäinen suuri tuotantovoima on yhteisö itse; tuotannehtojen erityislajeja (esim. karjanhoitoa, maanviljelyä) varten kehittyy erityisiä tuotantotapoja ja erityisiä tuotantovoimia, sekä subjektiivisia, yksilöiden ominaisuuksina esiintyviä että objektiivisia.

Työtä tekevien subjektien tuotantovoimien kehityksen tietty taso — jota vastaavat heidän tietyt suhteensa toisiinsa ja luontoon, — siihen palautuu viime kädessä sekä heidän yhteisönsä että siihen perustuva omaisuus. Tiettyyn pisteeseen asti tapahtuu uusintaminen. Sitten se muuttuu hajoamiseksi.

Omaisuus merkitsee siis alunperin (aasialaisessa, slaavilaisessa, antiikin kansojen ja germaanisessa muodossa) työtä tekevän (tuottavan tai itsensä uusintavan) subjektin suhtautumista tuotantonsa tai uusintamisensa ehtoihin ominaan. Sillä on niin ollen erilaisia muotoja tämän tuotannon ehdoista riippuen. Tuotannon itsensä tarkoituksena on tuottajan uusintaminen näissä hänen objektiivisissa olemisen ehdoissaan ja näine ehtoineen. Tämä yksilön suhtautuminen työehtoihin omistajana — mikä siis ei ole työn, ts. tuotannon tulos, vaan edellytys — edellyttää yksilön tiettyä olemista heimoyhteisön tai yhteisön jäsenenä (yhteisön, jonka omaisuutta hän itse on tiettyyn pisteeseen asti).

Orjuus, maaorjuus jne., jossa työntekijä itse esiintyy tuotannon luonnonehtojen joukossa kolmanteen yksilöön tai yhteisöön nähden (näin ei ole asian laita itämaiden orjuuden yleisessä tapauksessa, näin on *vain* eurooppalai-

selta näkökannalta), siis omaisuus ei enää ole itse työtä tekevän yksilön suhtautumista työn objektiivisiin ehtoihin, — on aina sekundaarinen, ei koskaan alkuperäinen, vaikkakin yhteisöön ja työhön yhteisössä perustuvan omaisuuden välttämätön ja johdonmukainen tulos.

On kylläkin hyvin yksinkertaista kuvitella, että voimakas, fyysisesti ylivoimainen yksilö pyydystettyään ensin eläimen pyydystää sitten ihmisen pannakseen tämän pyydystämään eläimiä; sanalla sanoen käyttää ihmistä unsintamisensa luonnostaan saatavilla olevana ehtona (jolloin hänen oma työnsä palautuu hallitsemiseen jne.) kuten mitä muuta luonnonoliota tahansa. Mutta sellainen näkemys on lattea, — niin oikea kuin se saattaa olla, — annettun heimoyhteisön tai yhteisön näkökannalta — koska se lähtee *erillisten* ihmisten kehityksestä.

Ihminen erillistyy vasta historiallisen prosessin kautta. Hän esiintyy alunperin *lajioliona, heimo-oliona, laumaeläimenä* — joskaan ei suinkaan *ζῶον πολιτικόν*⁵⁹ poliittisessa mielessä. Vaihto itse on eräs tämän erillistämisen pääkeino. Se tekee laumayhteisön tarpeettomaksi ja hajottaa sen. Pian asia on kääntynyt niin, että ihminen suhtautuu itseensä enää vain erillisenä, mutta erillisiksi asettamisen keinot tekevät hänet yleiseksi ja tavalliseksi yhteisö-olioksi. Tässä yhteisössä yksilön objektiivinen oleminen omistajana, sanokaamme esimerkiksi maanomistajana, on edellytetty, ja sitä paitsi tiettyjen ehtojen vallitessa, jotka kahlehtivat hänet yhteisöön tai pikemminkin muodostavat yhden renkaan hänen kahleessaan. Porvarillisessa yhteiskunnassa esimerkiksi työläinen on täysin vailla objektiivista olemista, hän on olemassa subjektiivisesti; mutta esineestä, joka on *häntä vastassa*, on nyt tullut *tosi yhteisö*, jonka hän yrittää syödä suhunsa ja joka syö hänet.

Kaikki muodot (enemmän tai vähemmän luontaissyntyisiä, mutta kaikki samalla myös historiallisen prosessin tuloksia), joissa yhteisö edellyttää subjektit tiettyssä objektiivisessa yhteydessä tuotannonehtojensa kanssa tai joissa tietty subjektiivinen oleminen edellyttää itse yhteisöjä tuotannonehtoina, vastaavat välttämättä vain rajoitettua, ja periaatteellisesti rajoitettua tuotantovoimien kehitystä. Tuotantovoimien kehitys hajottaa ne ja

niiden hajoaminen on itse inhimillisten tuotantovoimien kehitystä. Ensin työskennellään tietystä perustasta lähtien — aluksi luontaissyntyisestä — sitten historiallisesti edellytetystä. Mutta silloin tämä perusta tai edellytys itse kumotaan tai asetetaan häviäväksi edellytykseksi, joka on tullut liian ahtaaksi kehittyvälle ihmisjoukolla [Menschenpack].

Sikäli kuin antiikin omaisuus esiintyy jälleen nykyaikaisessa palstaomaisuudessa, se kuuluu itse poliittisen taloustieteen piiriin ja tulemme siihen maaomaisuutta käsittelevässä jaksossa.

(Kaikkeen tähän on palattava syvällisemmin ja seikkaperäisemmin.)

[2) KAPITALISTISTEN TUOTANTOSUHTEIDEN HISTORIALLINEN SYNTYPROSESSI]

[a) Miten työntekijän esikapitalistiset suhtautumismuodot objektiivisiin työehtoihin hajoavat]

Tällä erää on kysymys lähinnä tästä: työn suhtautuminen pääomaan tai työn objektiivisiin ehtoihin pääomana edellyttää historiallista prosessia, joka hajottaa ne eri muodot, joissa työläinen on omistaja tai omistaja tekee työtä.

Siis tarkoitetaan ennen kaikkea seuraavia kohtia:

1) Sen suhteen *hajoaminen*, joka työläisellä on maahan luonnollisena tuotannonehtona, maahan, johon hän suhtautuu omana epäorganaisena olemisenaan, voimiensa laboratoriona ja tahtonsa valtapiirinä. Kaikki muodot, joissa tämä omaisuus esiintyy, edellyttävät *yhteisöä*, jonka jäsenet, vaikka heidän välillään voi olla muodollisia eroja, ovat sen jäseninä *omistajia*. Tämän omaisuuden alkuperäinen muoto on niin ollen *itse välitön yhteisomaisuus (itämainen muoto)*, muuttuneena slaavilaisilla; vastakohtaksi kehittyneenä, mutta kuitenkin vielä salaisena, vaikkakin vastakohtaisena perustana antiikin ja germaanisessa omaisuudessa).

2) *Niiden suhteiden hajoaminen*, joissa työläinen esiintyy *työvälineen omistajana*. Niin kuin yllä mainittu maaomaisuuden muoto edellyttää *todellista yhteisöä*, niin tämä

työvälineen oleminen työläisen omaisuutta edellyttää manufaktuurityön kehityksen erityistä muotoa *käsityönä*; tähän liittyy ammattikunta-korporaatiolaitos jne. (Muinaitämaista manufaktuuria voidaan tarkastella jo kohdassa 1.) Tässä työ on itse vielä puolittain taiteellista, puolittain itsetarkoitus jne. Mestarin taito. Kapitalisti itse on vielä mestari. Erityisen työtaitavuuden myötä turvattu työvälineen hallinta jne. jne. Sitten tietyissä määrin työtapojen perinnöllisyys työorganisaation ja työvälineen kanssa. Keskiajan kaupunkilaitos. Työ on vielä työntekijän omaa; tiettyä yksipuolisten kykyjen itseriittoista kehitystä jne.

3) Molempiin sisältyy se, että työläisellä on ennen tuotantoa hallinnassaan kulutustarvikkeet, jotka ovat tarpeen tuottajana — siis tuotannon aikana, *ennen* sen päättymistä — elämistä varten. Maaomistajana hänellä on tarpeellinen kulutusvaranto välittömästi käytössään. Käsityömestarina hän on perinyt, ansainnut, säästänyt sen kokoon, ja käsityöläisen oppilaana hän on ensin *oppipoika*, jolloin hän ei esiinny vielä lainkaan varsinaisena itsenäisenä työläisenä, vaan on patriarkaalisesti isäntänsä ruoassa. Todellisena kisällinä hänellä on tietty yhteisosallisuus mestarin omistamaan kulutusvarantoon. Jos se ei olekaan kisällin *omaisuutta*, niin se on kuitenkin ammattikunnan sääntöjen, perinteiden jne. nojalla hänen myötähallinnassaan jne. (tähän on perehdyttävä tuonnempana).

4) Toisaalta yhtä lailla niiden suhteiden *hajoaminen*, joissa *itse työläiset*, itse elävät työkyvyt kuuluvat vielä *välittömästi objektiivisten tuotannonehtojen joukkoon*, ja otetaan omaksi sellaisina — ovat siis orjia tai maaorjia. Pääomalle ei työläinen ole tuotannonehto, vaan työ. Jos sen voi tehdä koneet tai jopa vesi tai ilma, sitä parempi. Eikä pääoma ota omakseen työläistä, vaan hänen työnsä — ei välittömästi, vaan vaihdon välittämänä.

Nämä ovat nyt toisaalta historiallisia edellytyksiä sille, että työläinen olisi olemassa vapaana työläisenä, vailla objektiivisia työnehtoja, puhtaasti subjektiivisena työkykyinä tuotannon objektiivisia ehtoja vastassa, objektiivisia ehtoja *hänen ei-omaisuutenaan, vieraana omaisuutena*, itseään varten olevana arvona, pääomana.

Toisaalta herää kysymys, mitkä ehdot ovat tarpeen, jotta työläinen löytää *pääoman* vastassaan olevana.

{Pääoman kaavaan, jossa elävä työ suhtautuu sekä raaka-aineeseen että työvälineeseen että työn aikana tarvittaviin elintarpeisiin negatiivisina, ei-omaisuutena, *sisältyy* aluksi *ei-maaomaisuus* eli siinä on kielletty sellainen olotila, jossa työtä tekevä yksilö suhtautuu maahan omanaan, ts. tekee työtä, tuottaa maan omistajana. Parhaassa tapauksessa hän ei ainoastaan suhtaudu työläisenä maahan, vaan maan omistajana itseensä työtä tekevänä subjektina. Maaomaisuus sisältää mahdollisuutena sekä raaka-aineen että alkuperäisen työvälineen, maan itsensä sekä sen itsestään kasvaneiden hedelmien omistuksen. Alkuperäisimmässä muodossa suhtautuminen maahan omistajana merkitsee raaka-aineen, työvälineen ja maan itsensä, eikä työn luomien elintarpeiden löytämistä siitä. Kun tämä suhde on jo uusinnettu, esiintyy maaomaisuuteen, sen primitiivisissä muodoissa, sisältyvinä sekundaarisia työvälineitä ja työn itsensä luomia maanhedelmiä. Tämä historiallinen tila kielletään siis ensin täydempänä omaisuussuhteena työläisen suhteessa työnehtoihin pääomana. Tämä on historiallinen tila n:o 1, joka on kielletty tai edellytetty historiallisesti hajonneeksi tässä suhteessa.

Mutta toiseksi, missä *työvälineen omistus* eli työläisen suhtautuminen työvälineeseen omana, missä hän työskentelee työvälineen omistajana (mikä edellyttää samalla välineen alistamista hänen yksilölliselle työlleen, ts. edellyttää työn tuotantovoiman erityistä rajoitettua kehitystasetta), missä tämä *työläisen* muoto *omistajana* tai *työtä tekevän omistajan* muoto on jo asetettu itsenäisenä muotona* *maaomaisuuden* rinnalla ja ulkopuolella — on jo edellytetty toinen historiallinen vaihe ensimmäisen rinnalla ja ulkopuolella, vaihe, jonka täytyy olla

---

* Toisin sanoin: työn käsityömainen ja kaupunkilainen kehitys — jotka eivät ole kuten ensimmäisessä tapauksessa maaomaisuuden aksidenssina ja sille alistettuna; missä siis raaka-aine ja elintarpeet ovat vasta välitettynä käsityöläisen omaisuutta, hänen käsityönsä välittämänä, hänen työvälineomaisuutensa välittämänä.

jo huomattavasti muuttunut *tämän toisen omaisuuden lajin tai työläitekevän omistajan lajin itsenäistymisen* vuoksi.

Koska työväline on jo itse työn tuote, siis elementti, joka muodostaa omaisuutta, on jo työn asettama, ei yhteisö, tarkoitetaan yhteisöä, johon tämän lajin omaisuus perustuu voi tässä enää esiintyä luontaissyntyisessä muodossa niin kuin ensimmäisessä tapauksessa, vaan jo itse tuotettuna, syntyneenä, sekundaarisena, jo työläisen itsensä tuottamana yhteisönä. On selvää, että missä työvälineen omistus on suhtautumista työn tuotannon ehtoihin omaisuutena, esiintyy työväline todellisessa työssä *vain* yksilöllisen työn *välineenä*; taito ottaa työväline todella omaksi, käsitellä sitä työvälineenä esiintyy työläisen erityisenä valmiutena, joka asettaa hänet instrumentin omistajaksi. Lyhyesti sanottuna ammattikuntalaitoksen olennainen luonne (käsityömäisen työn olennainen luonne subjektinsa, omistajan konstituivana) on palautettava suhtautumiseen tuotantoinstrumenttiin (työvälineeseen omaisuutena) erotukseksi suhtautumisesta maahan (raaka-aineeseen sellaisenaan) omana. Se että suhtautuminen tähän yhteen tuotannonehtojen momenttiin konstituoivat työtä tekevän subjektin omistajana, tekee hänestä työtä tekevän omistajan, tämän historiallinen tila n:o 2, joka luonteensa mukaisesti voi olla olemassa vain muuttuneen ensimmäisen tilan vastakohtana tai, jos niin halutaan, samalla sen täydennyksenä — tämä on samalla tavoin kielletty pääoman ensimmäisessä kaavassa.

Kolmas *mahdollinen muoto*, työntekijän suhtautuminen omistajana ainoastaan elintarvikkeisiin, niiden löytäminen valmiina työtä tekevän subjektin luonnollisena ehtona suhtautumatta maahan ja työvälineeseen, siis myös itse työhön omana, on pohjimmaltaan orjuuden ja maaorjuuden kaava, joka on kielletty, asetettu historiallisesti hajonneeksi tilaksi työläisen suhteessa tuotannonehtoihin pääomana.

Omaisuuden alkumuodot palautuvat välttämättä suhteeseen tuotannon ehtona oleviin eri objektiivisiin momentteihin omina; ne muodostavat yhteisön eri muotojen taloudellisen perustan yhtä lailla kuin niillä puolestaan on edellytyksenä tietyt yhteisön muodot. Näitä muotoja

muuttaa olennaisesti itse työn siirtäminen *objektiivisten tuotannonehtojen joukkoon* (maaorjuus ja orjuus), minkä vuoksi kaikkien n:o 1:een sijoittuvien omaisuusmuotojen yksinkertaisesti vahvistava luonne katoaa ja muuttuu. Ne kaikki sisältävät orjuuden mahdollisuutena ja niin ollen omana kumoutumisenaan. Mitä tulee n:o 2:een, jossa työn erityinen laatu, mestarin taito työssä, ja sitä vastaavasti työväliseen omistus on samaa kuin tuotannonehtojen omistus — niin se sulkee tosin orjuuden ja maaorjuuden pois; mutta se voi saada kastilaitoksessa vastaavan negatiivisen kehityksen.}

{Kolmas omaisuusmuoto — elintarpeiden omistus — kun se ei palaudu orjuuteen tai maaorjuuteen, ei voi sisältää *työtä tekevän* yksilön suhdetta tuotannon ja niin ollen olemisen ehtoihin. Se voi niin ollen olla vain maaomaisuutensa menettäneen alkuperäiseen maaomaisuuteen perustuneen yhteisön jäsenen suhde, jäsenen, joka ei ole vielä edennyt n:o 2:n lajiseen omaisuuteen, niin kuin Rooman plebs panes et circenses⁶⁰ -aikaan.}

{Feodaalisen seurueen suhde lääninherraansa eli henkilökohtainen palvelussuhde on olennaisesti erilainen. Sillä se muodostaa pohjimmaltaan vain maanomistajan itsensä olemassaolotavan, maanomistajan, joka ei enää tee työtä, vaan jonka omaisuus sisältää tuotannonehtojen joukkoon kuuluvana itse työläisen maaorjana jne. Tässä *herruussuhde* esiintyy olennaisena omaksioton suhteena. Eläimeen, maahan jne. ei pohjimmaltaan voi olla herruussuhdetta omaksioton nojalla, vaikka eläin palvelee. Vieraan *tahdon* omaksiotto on herruussuhteen edellytys. Tahtoa vailla oleva, kuten esimerkiksi eläin voi siis kyläkin palvella, mutta se ei tee omistajasta *herra*a. Näemme tässä kuitenkin sen verran, että *herruus- ja alistussuhteet* kuuluvat samoin tähän tuotantoinstrumenttien omaksioton kaavaan. Nämä suhteet muodostavat kaikkien alkuperäisten omistussuhteiden ja tuotantosuhteiden kehityksen ja tuhoutumisen alkuperäisen käytteen, samoin kuin ne myös ilmaisevat niiden rajoittuneisuuden. Tosin ne uusinnetaan pääomassa — välitetyssä muodossa — ja siten ne muodostavat yhtä lailla sen hajoamisen käytteen ja ovat sen rajoittuneisuuden vertauskuva.}

{»Oikeus myydä itsensä ja omaisensa hädässä oli ikävä yleinen oikeus; se päti sekä pohjoisessa että kreikkalaisilla että Aasiassa; velkojan oikeus ottaa orjakseen velallinen, joka ei pystynyt maksamaan, ja maksun ottaminen hänen työnsä välityksellä tai myymällä hänet henkilönä, mikäli se riitti, oli melkein yhtä laajalle levinyt» (*Niebuhr. Römische Geschichte. Erster Theil, s. 600.*)}

{*Niebuhr* sanoo eräessä paikassa, että Augustuksen aikana kirjoittaneille kreikkalaisille kirjailijoille oli vaikeata käsittää patriisien ja plebeijien välinen suhde, että he käsittivät sen väärin ja sekoittivat tämän suhteen patronusten ja klienttien väliseen suhteeseen mukaan sen vuoksi, että he

»kirjoittivat aikana, jolloin rikkaat ja köyhät olivat ainoat todelliset kansalaisluokat; jolloin hädänalainen, olipa hänen syntyperänsä miten jalo tahansa, tarvitsi suojelijaa, ja miljonääriä, olipa hän vaikka vapautettu orja, etsittiin suojelijaksi. Perityistä riippuvuussuhteista he tunsivat tuskin jälkeäkään» (mts. 620).}

{»Käsityöläiset olivat molemmissa luokissa» (*metoikeissa** ja *vapautetuissa ja heidän jälkeläisissään*) »ja maataloudesta luopunut plebeiji otti näille säädetyt rajoitetut kansalaisoikeudet. Heiltä ei myöskään puuttunut *laillisten ammattikuntien* kunniaa; ja heidän ammattikuntiaan pidettiin niin suuressa arvossa, että niiden perustajaksi mainittiin Numa; niitä oli 9: soittajat, kultasepät, kirvesmiehet, värjärit, satulasepät, nahkurit, kuparisepät, savenväläjät ja yhdeksäs ammattikunta muille ammattilaisille yhteisesti... Jotkut heistä olivat itsenäisiä kaupungin ulkopuolella asuvia kansalaisia; isopoliitteja, joilla ei ollut suojelijaa — jos sellainen oikeus oli; epävapaiden jälkeläisiä, joiden side oli hajonnut heidän suojelijansa koko suvun kuoleamisen vuoksi; näille vanhojen kansalaisten ja yhteisön riitely oli epäilemättä yhtä vierasta kuin Firenzen ammattikunnille Guelfien ja Ghibellien sukuriidat: epävapaat olivat ehkä vielä kaikki patriisien käskyvallassa» (mts. 623).}

---

* — muukalainen. *Toim.*

[b) Objektiivisten työehtojen eroaminen itse työstä. Alkuperäinen pääomanmuodostus]

Toiselta puolen edellytetään historiallisia prosesseja, jotka ovat saattaneet jonkin kansakunnan jne. yksilöiden suuren joukon, joskaan eivät aluksi vapaiden työläisten tilaan, niin kuitenkin sellaisten työntekijäin, jotka ovat sitä *δούλοι*,* työläisten, joiden ainoa omaisuus on heidän työkykynsä ja mahdollisuus vaihtaa se saatavilla oleviin arvoihin. Yksilöitä ovat vastassa tuotannon kaikki objektiiviset ehdot *vieraana omaisuutena*, heidän *ei-omaisuutenaan*, mutta samalla *arvoina* vaihdettavia, niin ollen tiettyssä määrin omaksi otettavia elävän työn avulla. Sellaiset historialliset hajoamisprosessit ovat myös niiden riippuvuussuhteiden hajoamista, jotka kytkevät työläisen maahan ja maan omistajaan; mutta edellyttävät tosiasiallisesti hänen omistavan elintarpeensa — tämä on todellisuudessa hänen maasta irrottamisensa prosessi, niiden maaomaisuussuhteiden hajoaminen, jotka konstituivat hänet yeomanina, vapaana työtä tekevänä pienenä maanomistajana tai vuokraajana (kolonina), vapaana talonpoikana**; sellaisten ammattikuntasuhteiden hajoaminen, jotka edellyttävät työläisen omistavan työinstrumenttinsa ja itse työn tiettyinä käsityömäisenä taitavuutena, omaisuutena (eikä vain sen lähteenä). Nämä historialliset hajoamisprosessit ovat klientelisuhteiden hajoamista, klientelisuhteiden eri muodoissaan, joissa *ei-omistajat* esiintyvät herransa suojattijoukossa lisätuotteen myötäkuluttajina ja kantavat vastikkeeksi herransa palveluspukua, ottavat osaa hänen riitoihinsa, tekevät henkilökohtaisia palveluksia, kuviteltuja tai todellisia jne.

Lähempi tarkastelu osoittaa, että kaikissa näissä hajoamisprosesseissa hajoavat sellaiset tuotannon suhteet, joissa käyttöarvo, tuotanto välitöntä käyttöä varten on vallitseva. Vaihtoarvolla ja sen tuotannolla on edellytyksenä toisen muodon vallitsevuus; niin ollen kaikissa

---

* — mahdollisesti. *Toim.*

** Yhteisöllisen omaisuuden ja todellisen yhteisön vielä vanhempien muotojen hajoaminen on itsestään selvä asia.

näissä suhteissa luontaisuuritukset ja luontaismaksut ovat vallitsevia rahamaksuihin ja rahasuurituksiin nähden. Mutta tämä vain ohimennen. Lähemmässä tarkastelussa käy samaten selville, että kaikki hajonneet suhteet olivat mahdollisia vain aineellisten (ja niin ollen myös henkisten) tuotantovoimien tietyn kehitystasoon myötä.

Tässä on ennen muuta kysymys seuraavasta: hajoamisprosessi, joka muuttaa jonkin kansakunnan jne. yksilöiden suuren joukon *δούλοι* vapaiksi palkkatyöläisiksi (yksilöiksi, jotka vain heidän omaisuudettomuutensa pakkottaa työhön ja työnsä myyntiin), ei edellytä toisaalta sitä, että näiden yksilöiden siihenastiset tulolähteet ja osaksi omaisuusehdot ovat kadonneet, vaan päinvastoin sitä, että vain niiden käyttö on muuttunut toiseksi, että niiden olemisen tapa on muuttunut, että ne ovat siirtyneet vapaana varantona toisiin käsiin tai osaksi jääneet samoihinkin. Mutta näin paljon on selvää: sama prosessi, joka on erottanut joukon yksilöitä siihenastisista (tavalla tai toisella) myönteisistä suhteista *työn objektiivisiin ehtoihin*, on kieltänyt nämä suhteet ja siten muuttanut nämä yksilöt vapaiksi työläisiksi, sama prosessi on potentiaalisesti vapauttanut nämä *työn objektiiviset ehdot* (maan, raaka-aineen, elintarpeet, työvälineet, rahan tai kaiken tämän yhdessä) niiden siihenastisesta sidonnaisuudesta niistä nyt erotettuihin yksilöihin. Ne ovat vielä saatavilla, mutta toisessa muodossa, vapaana varastona, joihin nähden kaikki vanhat poliittiset jne. suhteet on hävitetty, ja jotka nyt ovat arvojen, itsestään pysyvien arvojen muodossa näitä irrotettuja, omaisuudettomia yksilöitä vastassa.

Sama prosessi, joka on asettanut massan vapaina työläisinä *objektiivisia työehtoja* vastaan, on asettanut myös nämä ehdot *pääomana* vapaita työläisiä vastaan. Historiallinen prosessi johti siihen asti sidottujen elementtien erottamiseen; tulos ei niin ollen ole se, että jokin elementeistä katoaa, vaan että kukin niistä esiintyy negatiivisessa suhteessa toiseen: vapaa työläinen (mahdollisuutena) toisella puolen, pääoma (mahdollisuutena) toisella. Vapaiksi työläisiksi muutettujen luokkien erottamisen objektiivisista ehdoista täytyy yhtä lailla esiintyä

näiden samojen ehtojen itsenäistymisenä vastakkaisessa kohtiossa.

Jos pääoman ja palkkatyön suhdetta ei tarkastella tuotannon kokonaisuutta jo määräävänä ja hallitsevana*, vaan historiallisesti syntyvänä, (ts. jos tarkastellaan rahan alkuperäistä muuttumista pääomaksi, vaihtoprosessia toisella puolen vain mahdollisuutena olemassa olevan pääoman ja toisella vain mahdollisuutena olemassa olevien vapaiden työläisten välillä), niin on tietenkin väkisin tehtävä se yksinkertainen huomio, josta taloustieteilijät tekevät suuren asian, että pääomana esiintyvällä puolella on oltava hallinnassaan raaka-aineita, työvälineitä ja elintarvikkeita, jotta työläinen voi elää tuotannon aikana, ennen tuotannon loppuunsaattamista.

Tämä esiintyy edelleen siten, että kapitalistin taholla on täytynyt tapahtua kasautuminen ([palkka] työtä edeltänyt, eikä [palkka] työstä versonnut kasautuminen), joka antaa hänelle kyvyn panna työläinen työhön ja pitää hänet toimeliaana, ylläpitää hänet elävänä työvoimana**. Tämä pääoman teko, joka on riippumaton työstä, ei ole työn asettama, siirretään sitten edelleen tästä pääoman syntyhistoriasta nykyisyyteen, muutetaan sen todellisuuden ja toiminnassa olon, sen itsemuodostuksen momentiksi. Sitten siitä johdetaan pääoman ikuinen oikeus vieraan työn hedelmiin, tai pikemminkin kapitalis-

* Sillä tässä tapauksessa palkkatyön ehtona edellytetty pääoma on palkkatyön oma tuote ja sen itsensä ehtona sen itsensä edellyttämä.

** Niin pia nkuin pääoma ja palkkatyö kerran on asetettu omi-
na edellytyksinään, itse tuotannon edellytyksenä olevana perustana, ilmenee asia aluksi niin, että niiden raaka-aineiden ja työvälineiden lisäksi, jotka ovat tarpeen, jotta työläinen uusintaa itsensä, luo tarpeelliset elintarvikkeet, ts. realisoi *välttämättömän työn*, kapitalistilla on hallinnassaan raaka-aineet ja työvälineet, joilla työläinen realisoi lisätyön, ts. luo todellakin kapitalistin voiton. Pidemmälle menevässä analyysissä tämä ilmenee niin, että työläinen luo kapitalistille pääoman muodossa alituisesti kaksinaisen varaston, josta osa täyttää jatkuvasti hänen olemassaolonsa ehdot, osa kapitalistin olemassaolon ehdot. Kuten olemme nähneet, lisäpääomassa — ja lisäpääomassa suhteessa vedenpaisumusta edeltävään suhteeseensa työhön — on *todellinen, nykyinen pääoma*, sen jokainen elementti yhtäläisesti esineellistettyä ja pääoman omakseen ottamaa *vierasta työtä, joka on otettu omaksi* ilman vaihtoa, ilman siitä riittävää vastiketta.

tinen voitonhankintatapa kehitellään vastikkeiden vaihdon yksinkertaisista ja »oikeudenmukaisista» laeista.

Rahan muodossa käsilläoleva rikkaus voi vaihtua työn objektiivisiin ehtoihin vain, kun ja jos nämä ehdot on erotettu itse työstä. Että rahaa voidaan osaksi kasata pelkästään vastikkeiden vaihdon tietä, sen olemme nähneet; mutta tämä muodostaa niin merkityksettömän lähteen, että historiallisesti se ei ole maininnan arvoinen — edellyttäen, että raha hankitaan oman työn vaihdolla. Pääomaksi varsinaisessa merkityksessä, teollisuuspääomaksi muutetaan pikemminkin koronkiskonnan (erityisesti suhteessa maaomaisuuteen harjoitetun) ja kauppavoittojen avulla kasattu liikkuva onraisuus — rahaomaisuus. Jäljempänä meillä on vielä tilaisuus puhua enemmän molemmista muodoista sikäli kuin ne eivät esiinny itse pääoman muotoina, vaan varhempina rikkauden muotoina, pääoman edellytyksinä.

Kuten olemme nähneet, pääoman käsitteeseen, sen syntyyn sisältyy, että sen lähtökohta on *raha* ja niin ollen rikkaus, joka on olemassa rahan muodossa. Yhtä lailla siihen sisältyy se, että pääoma ilmenee kierrosta tulevana, kierron *tuotteena*. Pääomanmuodostuksen lähtökohta ei niin muodoin ole maaomaisuus (tässä korkeintaan *maanvuokraaja*, sikäli kuin hän käy kauppa maataloustuotteilla), ei myöskään ammattikunta (vaikka viimeksi mainitussa on mahdollisuus), vaan kauppiaan ja koronkiskurin omaisuus. Mutta tämä omaisuus löytää ehdot, joissa vapaa työ on ostettavissa, vasta kun historiallinen prosessi on erottanut tämän vapaan työn objektiivisista olemassaoloehdoistaan. Vasta silloin rikkaus löytää myös mahdollisuuden ostaa itse nämä *ehdot*. Ammattikuntalaitoksen oloissa ei esimerkiksi pelkkä raha, jos se ei ole ammattikunnallista, mestarin rahaa, voi ostaa kangaspuita käyttääkseen niitä työhön; on määrätty, kuinka paljon yksi mestari saa tuottaa jne. Lyhyesti sanottuna instrumentti itse on vielä siinä määrin elävään työhön kiinni kasvanut ja esiintyy sen valta-alueena, että se ei vielä todella osallistu kierto.

Rahaomaisuudelle antaa kvynyn tulla pääomaksi juuri se, että ensiksi löytyy vapaita työläisiä; että toiseksi löytyy elintarvikkeita ja raaka-aineita jne., jotka ennen

tavalla tai toisella olivat nyt ei-objektiivisiksi tulleiden massojen *omaisuutta* ja jotka samalla ovat *vapaina* ja ostettavissa olevina.

Mutta työn toisen ehdon — tietyn taitavuuden, instrumentin työn välineenä jne. — pääoma *tapaa valmiina* tällä esikaudellaan tai ensimmäisellä kaudellaan, osaksi kaupunkien ammattikuntalaitoksen, osaksi kotiteollisen tai maatalouden lisäksi kiinnittyneen teollisuuden tuloksena. Historiallinen prosessi ei ole pääoman tulos, vaan sen edellytys. Sen kautta sitten myös kapitalisti työntyy välittäjäksi (historiallisesti) maaomaisuuden tai omaisuuden ylipäätään ja työn väliin. Mukavista kuvitelmista, joiden mukaan kapitalisti ja työläinen solmivat liiton jne., ei historia tiedä mitään, eikä niistä löydy jälkiä myöskään pääoman käsitteen kehityksessä. Hajatapauksissa *manufaktuuri* voi kehittyä paikallisesti tiettyssä vielä aivan toiseen aikakauteen kuuluvissa puitteissa, kuten esimerkiksi Italian kaupungeissa ammattikuntien *rinnalla*. Mutta aikakauden yleisesti vallitsevana muotona pääoman ehtojen täytyy olla kehittyneet laajassa mitassa, eikä ainoastaan paikallisesti. (Tämä ei estä sitä, että ammattikuntien hajotessa yksittäiset ammattikuntamestarit muuttuvat kapitalisteiksi; tämä tapaus on kuitenkin, ja juuri asian luonteen vuoksi, harvinainen. Kokonaisuutena katsoen ammattikuntalaitos, mestari ja kisälli, tuhoutuu siellä, mihin kapitalisti ja työläinen ilmestyvät.)

On itsestään selvää — ja tässä puheena olevaa historiallista aikakautta lähemmin tarkasteltaessa osoitetaan yksityiskohtia myöten — että aikaisempien tuotantotapojen ja työläisen työn objektiivisiin ehtoihin suhtautumisen tapojen *hajoamisen aika* on tosiaan *samalla aikaa*, jona *rahaomaisuus* toisaalta on jo *kehittynyt* tiettyyn laajuuteen ja toisaalta kasvaa ja laajenee nopeasti samojen olosuhteiden nojalla, jotka nopeuttavat tuota hajoamista. Rahaomaisuus itse on yksi tuon hajoamisen toimeenpanijoista samalla kun tuo hajoaminen on sen pääomaksi muuttumisen ehto. Mutta *ei rahaomaisuuden pelkkä käsilläolo*, eikä edes se, että se on saavuttanut tietynlaisen ylivallan, riitä aiheuttamaan sitä, että tuo *hajoaminen pääomaksi* tapahtuisi. Muuten mui-

nainen Rooma, Bysantti jne. olisivat päättäneet historiansa vapaaseen työhön ja pääomaan tai pikemminkin aloittaneet niistä uuden historian. Siellä vanhojen omaisuussuhteiden hajoaminen kytkeytyi rahaomaisuuden — kaupan jne. — kehittymiseen. Mutta teollisuuden sijasta tämä hajoaminen johti itse asiassa maaseudun herruuteen yli kaupungin.

Pääoman alkuperäinen muodostuminen ei tapahdu siten, että pääoma *kasaisi*, kuten kuvitellaan, elintarvikkeita, työinstrumentteja ja raaka-aineita, lyhyesti sanottuna maasta irrotettuja ja itse jo ihmistyön kanssa yhtyneitä työn *objektiivisia* ehtoja.* Ei niin, että pääoma luo työn objektiiviset ehdot.

Pääoman alkuperäinen muodostuminen tapahtuu yksinkertaisesti siten, että *rahaomaisuutena* olemassa oleva arvo tulee vanhan tuotantotavan hajoamisen historiallisen prosessin kautta kykeneväksi toisaalta *ostamaan* työn objektiiviset edellytykset, toisaalta vaihtamaan itse *elävän* työn rahaa vastaan vapautuneilta työläisiltä.

Kaikki nämä momentit ovat käsillä. Niiden erottaminen itse on historiallinen prosessi, hajoamisprosessi ja *juuri tämä hajoamisprosessi* antaa rahalle kyvyn muuttua *pääomaksi*. Raha itse, sikäli kuin se on toimeliaana mukana historian kulussa, on toimelias vain siinä määrin kuin se itse puuttuu tähän prosessiin erittäin voimakkaana erottamisvälineenä ja siinä määrin kuin se myötävaikuttaa *kynittyjen*, objektiivisia ehtoja vailla olevien *vapaiden työläisten* aikaansaamiseen; mutta var-

---

* Ensi näkemältä on selvää, miten latteä kehä olisi, jos toisaalta *työläiset*, jotka pääoman täytyy panna työhön asettaakseen itsensä pääomaksi, täytyisi ensin *luoda*, saattaa maailmaan pääoman kasaamisen kautta, jos he odottaisivat sen maagista käskyä: *tulkoon työläisiltä!* kun taas se itse olisi toisaalta kykenemätön *kasaamaan* ilman vierasta työtä, voisi kasata korkeintaan *oman työnsä*, ts. siis olla itse olemassa *ei-pääoman ja ei-rahamuodossa*, koska työ voi ennen pääoman olemassaoloa toteutua vain sellaisissa muodoissa kuin käsityön, pienen maanviljelyn jne. muodossa, lyhyesti sanottuna pelkästään muodoissa, jotka *eivät voi kasata*, tai voivat kasata vain niukasti, muodoissa, jotka sallivat vain vähäisen lisätuotteen ja *kuluttavat* sen suureksi osaksi. Ylipäänsä meidän on vielä tutkittava lähemmin tätä käsitystä *kasaamisesta*.

masti ei siten, että se *luo* heidän olemassaolonsa objektiiviset edellytykset, vaan siten, että se auttaa nopeuttamaan heidän erottamistaan niistä — heidän omaisuudettomuuttaan.

Kun esimerkiksi englantilaiset suurmaanomistajat hajottivat feodaaliset seurueensa, jotka kuluttivat heidän kanssaan maan lisätuotteen; kun heidän vuokraajansa karkottivat pienet mökkiläiset jne., niin siten oli ensiksikin heitetty *työmarkkinoille* suuri joukko eläviä työvoimia [Arbeitskräfte], massa, joka oli vapaa kaksinaisessa merkityksessä, vapaa vanhoista feodaalisista suojatti- tai riippuvuussuhteista ja palvelussuhteista ja toiseksi vapaa kaikesta maallisesta rikkaudesta, kaikesta objektiivisesta, esineellisestä olemismuodosta, *vapaa kaikesta omaisuudesta*; ainoana neuvona elannon hankkimiseksi työvoimansa myyminen tai kerjääminen, irtolaisuus ja rosvoaminen. On historiallisesti todettu, että nämä ihmiset yrittivät jälkimmäistä ensiksi, mutta heidät ajettiin tältä tieltä hirsipuiden, häpeäpaalujen ja ruoskien avulla työmarkkinoille — jolloin siis *hallitukset*, esimerkiksi Henrik VII, Henrik VIII jne. esiintyivät historiallisen ajoamisprosessin ehtoina ja pääoman olemassaolon ehtojen luojana.

Toisaalta elintarvikkeet jne., jotka maanomistajat seurueineen aikaisemmin söivät, olivat nyt rahan käytettävänä, rahan, joka tahtoi ostaa ne ostaakseen niiden välityksellä työtä. Raha ei ollut *luonut* eikä *kasannut* näitä elintarpeita; ne olivat käsillä, ne kulutettiin ja uusinnettiin ennen kuin ne kulutettiin ja uusinnettiin rahan välityksellä. Muuttunut oli ainoastaan se, että nämä elintarvikkeet oli nyt heitetty *vaihtomarkkinoille* — ne oli erotettu välittömästä yhteydestään seurueen suiden kanssa jne. ja muutettu käyttöarvoista vaihtoarvoiksi, ja siten ne joutuivat rahaomaisuuden valtapiiriin ja yliherruuteen.

Samoin kävi työvälineen. Rahaomaisuus ei keksinyt eikä valmistanut rukkia eikä kangaspuita. Mutta maastaan erotettuina kehrääjä ja kutoja joutuivat kangaspui- neen ja rukkeineen rahaomaisuuden ylivaltaan jne. *Ominaista pääomalle on vain sen löytämien työkäsien joukon ja instrumenttien yhdistäminen. Se kokoaa ne val-*

tansa alle. Tämä on sen *todellista kasaamista*. Se on työläisten kasaamista instrumentteineen tiettyihin pisteisiin. Tätä on käsiteltävä lähemmin niin sanotun pääoman kasaamisen yhteydessä.

Rahaomaisuus — kauppiaanomaisuutena — oli epäilemättä auttanut ja nopeuttanut vanhojen tuotantosuhteiden hajoamista ja tehnyt maanomistajalle mahdolliseksi, kuten A. Smith jo kehitteli kauniisti, vaihtaa viljansa, karjansa jne. muilta mailta tuotuihin käyttöarvoihin sen sijasta, että oli seurueineen tuhlanut itse tuottamansa käyttöarvot ja nähnyt rikkautensa suureksi osaksi hänen kanssaan kuluttavan seurueen lukumääräisyydessä. Se oli antanut hänen tulonsa *vaihtoarvolle* suuremman merkityksen. Samoin tapahtui hänen vuokraajiinsa nähden, jotka olivat jo puoleksi kapitalisteja, mutta kylläkin vielä hyvin verhottuja.

Vaihtoarvon kehitys — kauppiassäädyn muodossa olemassa olevan *rahan* edistämänä — hajottaa tuotannon, joka on suuntautunut enemmän välittömään käyttöarvoon, ja sitä vastaavat omaisuusmuodot (työn suhteet objektiivisiin ehtoihinsa) ja jouduttaa siten *työmarkkinoiden* (jotka on tarkoin erotettava orjamarkkinoista) luomista. Kuitenkin myös tämä rahan vaikutus on mahdollinen vain edellyttäen *kaupunkien elinkeinotoimintaa*, joka ei perustu pääomaan ja palkkatyöhön, vaan työn organisointiin ammattikunniksi jne. Kaupunkilainen työ oli itse luonut tuotantovälineet, joille ammattikunnat olivat tulleet yhtä ahtaiksi kuin vanhat maaomaisuussuhteet kehittyneelle maanviljelylle, mikä puolestaan oli osaksi seurausta maataloustuotteiden kasvaneesta menekistä kaupungeissa jne. Muut seikat, jotka esimerkiksi 16. vuosisadalla lisäsivät yhtä lailla kiertävien tavaroiden kuin rahankin määrää, loivat uusia tarpeita ja kohottivat niin ollen kotimaisten tuotteiden vaihtoarvoa jne., kohottivat hintoja jne.— kaikki tämä edisti toisaalta vanhojen tuotantosuhteiden hajoamista, nopeutti työläisen tai työkykyisen tyhjäksi jättävän erottamista uusintamisensa objektiivisista ehdoista, ja edisti siten rahan muuttumista pääomaksi.

Mikään ei voi olla typerämpää kuin käsittää tämä pääoman *alkuperäinen muodostuminen* siten, että juuri

pääoma on kasannut ja luonut *tuotannon objektiiviset ehdot* — elintarvikkeet, raaka-aineet, instrumentit — ja tarjonnut ne työläiselle, jolta ne *on riisuttu*. Pikemminkin rahaomaisuus auttoi osaksi *riisumaan* nämä ehdot työkykyisten yksilöiden työvoimasta [die Arbeitskräfte]; osaksi tämä erottamisprosessi tapahtui ilman sitä. Kun pääoman alkuperäinen kasautuminen oli saavuttanut tietyn tason, saattoi rahaomaisuus asettua välittäjäksi siten vapautettujen elämän objektiivisten ehtojen ja vapautettujen, mutta myös *kaiken menettäneiden* elävien työvoimien [Arbeitskräfte] väliin, ja ostaa jälkimmäiset edellisillä. Mutta mitä tulee nyt itse *rahaomaisuuden muodostumiseen* ennen sen muuttumista pääomaksi, niin se kuuluu porvarillisen talouden esihistoriaan. Koronkiskonta, kauppa, kaupungit ja niiden mukana syntyvä valtionkassa esittävät siinä pääosaa. On merkitystä myös maanvuokraajien, talonpoikien jne. *rahasäästöillä*, vaikkakin vähäisemmässä määrin.

Tässä osoittautuu myös, miten vaihdon ja vaihtoarvon kehitys, vaihtoarvon, joka on kaikkialla kaupan välittäjä, tai jonka välitystä voidaan nimittää kaupaksi (raha saa itsenäisen olemassaolon kauppiassäädyssä, samoin kuin kierto kaupassa), miten tämä kehitys tuo mukanaan sekä niiden *omaisuussuhteiden* hajoamisen, jotka työllä on omiin olemassaoloedellytyksiinsä, että niiden suhteiden hajoamisen, joissa *työ on sijoitettu itse tuotannon objektiivisten ehtojen joukkoon*; — nämä ovat suhteita, jotka ilmaisevat yhtä lailla käyttöarvon ja välittömään kulutukseen suunnatun tuotannon vallitsevuutta kuin vielä välittömästi itse tuotannon ehtona käsillä olevaa todellista yhteisöä.

Vaihtoarvoon perustuva tuotanto ja näiden vaihtoarvojen vaihtoon perustuva yhteisö (niin suuresti kuin ne, kuten näimme edellisessä rahaa käsittelevässä luvussa, näyttävätkin ulkonaisesti asettavan omaisuuden pelkästään *työn* juoksettumana, asettavan oman työn tuotteen yksityisen omistuksen [työn] ehdoksi — ja työ rikkauksen yleisenä ehtona) edellyttää ja tuottaa työn erottamisen objektiivisista ehdoistaan. Tämä vastikkeiden vaihto tapahtuu, se on vain pintakerros tuotannossa, joka perustuu vieraan työn omaksiottoon *ilman vaihtoa*, mutta

vaihdon ulkoisessa asussa. Tämän vaihtojärjestelmän perusta on *pääoma*, ja kun sitä tarkastellaan pääomasta irrallaan, sellaisena kuin se tulee näkyviin pinnalla, *itsenäisenä* järjestelmänä, niin tämä on pelkkä *ulkoasu*, mutta *välttämätön ulkoasu*.

Niin ollen nyt ei tarvitse enää ihmetellä, että vaihtoarvojen järjestelmä (työllä mitattujen vastikkeiden vaihto) muuttuu tai pikemminkin osoittaa kätkeyksi taustakseen *vieraan työn omaksioton ilman vaihtoa*, työn ja omaisuuden täydellisen eron. Itse vaihtoarvon ja vaihtoarvoja tuottavan tuotannon vallitsevuus nimittäin *edellyttää*, että vieras työkyky itse on vaihtoarvo — ts. että elävä työkyky on erotettu objektiivisista ehdoistaan; edellyttää suhtautumista niihin — eli omaan objektiivisuuteen — vieraana omaisuutena; suhtautumista niihin sanalla sanoen *pääomana*. Vain feodaalisen järjestelmän tuhoutumisen aikoihin, kun se kuitenkin vielä käy sisäisiä taisteluita — näin Englannissa 1300-luvulla ja 1400-luvun ensimmäisellä puoliskolla — on kulta-aikaa vapautuvalle työlle. Jotta työ suhtautuisi jälleen objektiivisiin ehtoihinsa omaisuutenaan, täytyy toisen järjestelmän astua yksityisvaihdon järjestelmän sijaan, yksityisvaihdon, joka aiheuttaa, kuten olemme nähneet, esineellistetyn työn vaihdon työkykyyn ja sen vuoksi elävän työn omaksioton ilman vaihtoa.

Tapa, jolla raha muuttuu pääomaksi, tulee usein näkyviin historiallisesti aivan yksinkertaisen kouriintuntuvasti niin, että kauppias antaa useiden kutojien ja kehääjien, jotka siihen asti harjoittivat kutomista ja kehäämistä maatalouden sivuelinkeinona, työskennellä häntä itseään varten ja tekee heidän sivuelinkeinostaan heille pääansion. Silloin hän on varmistanut ja alistanut heidät komentoonsa palkkatyöläisinä. Heidän vetämisensä sitten pois kotipaikoiltaan ja kokoamisensa yhteen työpajoihin on seuraava askel. Tässä yksinkertaisessa prosessissa on selvää, ettei kauppias ole valmistanut raaka-aineita, eikä instrumentteja, eikä elintarvikkeita kutojalle ja kehääjälle. Kaikki, mitä hän on tehnyt, on siinä, että hän on vähitellen rajoittanut heidät yhteen työn lajiin, jolloin he tulevat riippuvaisiksi myynnistä, *ostajasta, kauppiasta* ja tuottavat lopulta enää vain häntä

varten ja hänen välityksellään. Alunperin hän on ostanut vain heidän työnsä ostamalla heidän tuotteensa; niin pian kuin he rajoittuvat tämän vaihtoarvon tuotantoon ja heidän siis täytyy tuottaa välittömästi *vaihtoarvoja*, täytyy vaihtaa työnsä kokonaan rahaan voidakseen olla jatkuvasti olemassa, he joutuvat kauppiaan käskyvaltaan, ja lopuksi häviää myös se ulkoasu, että he muka *myyvät* hänelle tuotteita. Hän ostaa heidän työnsä ja ottaa heiltä ensin tuotteen, pian myös työvälineen omistuksen, tai jättää sen heille *näennäiseksi omaisuudeksi* piententääkseen omia tuotantokustannuksiaan.

Alkuperäiset historialliset muodot, joissa pääoma esiintyy aluksi hajatapauksina ja *paikallisesti*, vanhojen tuotantotapojen *rinnalla*, mutta räjäyttäen ne vähä vähältä kaikkialla, on yhtäältä varsinainen *manufaktuuri* (ei vielä tehdas). Manufaktuuri syntyy siellä, missä tuotetaan suurina määrinä vientiä varten, ulkomarkkinoita varten — siis *laajan meri- ja maakaupan perustalla*, tärkeimmissä kauppapaikoissa, kuten Italian kaupungeissa, Konstantinopolissa, Flanderin ja Hollannin kaupungeissa, eräissä Espanjan kaupungeissa, kuten Barcelonassa jne. Manufaktuuri ei valtaa aluksi niin sanottuja *kaupunkielinkeinoja*, vaan *maaseudun sivuelinkeinot*, kehruun ja kutomisen, työn, joka vaatii vähiten ammattikuntamaisista taitoa ja ammatillista oppia. Lukuunottamatta noita suuria kauppapaikkoja, joissa manufaktuuri tapaa valmiina *ulkoisten* markkinoiden tarjoaman perustan, joissa tuotanto on niin sanoaksemme *luontaisyyntyisesti* vaihtoarvoon suuntautunut — siis manufaktuureja, jotka kytkeytyvät suoraan merenkulkuun, laivanrakennus itse jne.— manufaktuuri ei asetu ensiksi kaupunkiin, vaan maaseudulle, kyliin, joissa ei ole ammattikuntalaitosta jne. Maaseudun sivuelinkeinot tarjoavat laajan perustan manufaktuurille, kun taas kaupunkielinkeinot vaativat tuotannon korkeata kehittymistä, jotta niitä voitaisiin harjoittaa tehdasmaisesti. Samoin sellaiset tuotannonhaarat — kuten lasitehtaat, metallitehtaat, sahat jne., jotka vaativat alunperin suurempaa työvoimien [Arbeitskräfte] keskittämistä, käyttävät alunperin enemmän luonnonvoimia, vaativat massatuotantoa, samaten työvälineiden kehittämistä jne. Samoin paperitehtaat jne.

Toisaalta maanvuokraajan ilmaantuminen ja maata viljelevän väestön muuttuminen vapaiksi päiväläisiksi. Vaikka tämä muutos toteutuu viimeiseksi maaseudulla viimeisine seurauksineen ja puhtaimmassa muodossa, niin se alkaa siellä aikaisemmin.

Antiikin ihmiset, jotka eivät koskaan ylittäneet varsinaista kaupunkikäsitteitä, eivät voineet sen vuoksi päästää milloinkaan suurteollisuuteen. Sen ensimmäinen edellytys on maan vetäminen koko laajuudessaan, ei käyttöarvojen, vaan vaihtoarvojen tuotantoon. Lasitehtaissa, paperitehtaissa, rautatehtaissa jne. ei voida tuottaa ammattikuntamaisesti. Ne vaativat massatuotantoa, menekiä yleisillä markkinoilla, *rahaomaisuutta* yrittäjän puolella (ei niin, että hän ikään kuin loisi ehdot, subjektiiviset ja objektiiviset; mutta vanhojen omaisuussuhteiden ja tuotantosuhteiden vallitessa näitä ehtoja ei voida koota yhteen).

Maaorjuussuhteiden hajoaminen, niin kuin manufaktuurin ilmaantuminen muuttavat sitten vähitellen kaikki työnhaarat pääoman hallitsemiksi. Kaupungeissa itessäänkin on ammattikuntien ulkopuolelle olevassa päiväläisten, aputyöläisten jne. joukossa yksi elementti varsinaisen palkkatyön muodostamista varten.

Kun siis olemme nähneet, että rahan muuttuminen pääomaksi edellyttää historiallista prosessia, joka on erottanut työntekijästä työn objektiiviset ehdot, itsenäistänyt ne työläistä vastaan — niin toisaalta kerran syntyneellä pääomalla ja sen prosessilla on se vaikutus, että se alistaa itselleen kaiken tuotannon ja kehittää ja toteuttaa kaikkialla työn ja omaisuuden välisen, työn ja työn objektiivisten ehtojen välisen eron. Kehittelyn edetessä osoittautuu, miten pääoma tuhoaa käsityön, työtä tekevän pienen maaomaisuuden jne. ja jopa itsensä muodoissa, joissa se *ei* esiinny työn vastakohtana — *pienessä pääomassa* ja vanhojen tuotantotapojen (tai niiden pääoman perustalla uudelleen syntyneiden muotojen) ja pääoman klassisen, adekvaatin tuotantotavan välisissä väli- ja sekamuodoissa.

Ainoa kasaaminen, mikä on edellytetty pääoman synnyssä, on *rahaomaisuuden* kasaaminen, rahaomaisuuden, joka sinänsä tarkasteltuna on läpikotaisin tuottamaton,

koska se on peräisin vain kierrosta ja kuuluu siihen. Sisäiset markkinat pääoma muodostaa nopeasti siten, että se tuhoaa kaikki maaseudun sivuelinkeinot, siis kehrää ja kutoo kaikille, vaatettaa kaikki jne., lyhyesti sanoen saattaa aikaisemmin välittöminä käyttöarvoina luodut tavarat vaihtoarvojen muotoon, — prosessi, joka tapahtuu itsestään työläisten maasta ja tuotantovälineiden omistuksesta (olipa sillä sitten vaikka riippuvuussuhteen muoto) erottamisen nojalla.

Kaupunkilaisessa käsityössä, vaikka se perustuukin olennaisesti vaihtoon ja vaihtoarvojen luomiseen, on tuotannon päätarkoitus *ylläpito käsityöläisenä, käsityöläismestarina*, siis käyttöarvo; ei rikastuminen, ei vaihtoarvo vaihtoarvona. Tuotanto on niin ollen kauttaaltaan alistettu tietylle edellytetylle kulutukselle, tarjonta kysynnälle, ja laajenee vain hitaasti.

* * *

Kapitalistien ja palkkatyöläisten tuotanto on siis yksi pääoman arvonlisäysprosessin päätuote. Tavanomainen poliittinen taloustiede, joka pitää silmällä vain tuotettuja esineitä, unohtaa tämän täydellisesti. Kun tässä prosessissa esineellistetty työ on samalla asetettu työläisen *ei-esineellisyytenä*, työläistä vastassa olevan subjektiviteetin esineellisyytenä, hänelle vieraan tahdon *omaisuutena*, on pääoma välttämättä samalla kapitalisti, ja eräiden sosialistien ajatus, että tarvitsemme pääomaa, mutta emme kapitalisteja, on läpikotaisin väärä. Pääoman käsitteessä on asetettu, että työn objektiiviset ehdot — ja nämä ovat työn oma tuote — omaksuvat työtä vastaan *henkilöllisyyden*, eli että, mikä tarkoittaa samaa, ne on asetettu työläiselle vieraan henkilön omaisuudeksi. Pääoman käsite sisältää kapitalistin.

Tämä erehdys ei silti ole mitenkään sen suurempi kuin esimerkiksi kaikkien niiden filologiain erehdys, jotka puhuvat *pääomasta* antiikin aikana, roomalaisista, kreikkalaisista kapitalisteista. Tämä on vain toinen ilmaus sille, että työ oli Roomassa ja Kreikassa *vapaata*, mitä herrat tuskin haluaisivat väittää. Se, että me

nykyään emme ainoastaan nimitä amerikkalaisia plantaasinomistajia kapitalisteiksi, vaan että he myös ovat niitä, perustuu siihen, että he *ovat olemassa* poikkeusilmiönä vapaaseen työhön perustuvien maailmanmarkkinoiden puitteissa.

Jos kysymys on sanasta pääoma, jota antiikin kansoilla ei esiinny*, niin Aasian ylätasangoilla vielä laumoineen vaeltavat paimenet ovat suurimpia kapitalisteja, koska pääoma tarkoittaa alunperin karjaa, minkä vuoksi Etelä-Ranskassa pääoman puutteen takia usein solmittuja vuokrasopimuksia nimitetään suorastaan poikkeuksellisesti: *Bail de bestes à Chaptel***. Jos sallitaan huono latina, niin meidän kapitalistimme, *Capitales Homines**** olisivat sellaisia »qui debent censum de capite****».

Pääoman käsitteenmäärittäyksessä ilmaantuu vaikeuksia, joita rahan kohdalla ei esiintynyt. Pääoma on olennaisesti *kapitalisti*; samanaikaisesti taas kapitalistista eroava hänen olemassaolonsa elementti tai tuotanto yleensä on *pääoma*. Siten havaitsemme edempänä, että *pääomalle* alistuu paljon sellaista, mikä ei näytä kuuluvan siihen sen käsitteen mukaan. Pääomaa esimerkiksi lainataan. Sitä kasataan jne. Kaikissa näissä ilmaisuissa se näyttää olevan pelkkä esine ja lankeavan täysin yhteen sen aineen kanssa, josta se koostuu. Tämä ja muut seikat saavat kuitenkin selityksensä kehittelyn kuluessa.

(Sivumennen pantakoon pilana merkille: kunnon Adam Müller, joka käsittää kaikki kuvaannolliset puheavat hyvin mystisesti, on myös kuullut *elävästä pääomasta* tavallisessa elämässä *kuolleen* vastakohtana ja perustelee sen nyt teosofisesti. Kuningas Athelstan voisi valistaa häntä tässä: *Reddam de meo proprio decimas Deo tam in Vivente Capitali* (elävänä karjana),

* Vaikkakin kreikkalaisilla ἀρχαία [eli ἀρχαία alkupe-
räinen pääoma ilman siihen kasvanutta korkoa] vastaa latinankie-
listä ilmausta principalis summa rei creditae [lainattavan perus-
summa].

** — karjan vuokraaminen pääomana. Toim.

*** — erinomaiset ihmiset. Toim.

**** — »jotka maksavat veroa päältä». Toim.

quam in mortuis fructibus terrae (kuolleina maan hedelmänä)*.

Raha pysyy aina samana muotona samassa substraattissa; ja se voidaan siten helpommin käsittää pelkäksi esineeksi. Mutta sama tavara, raha jne. voi esittää pääomaa tai tuloa jne. Niinpä jopa taloustieteilijöille on selvää, että tässä muodossa raha ei ole mitään kouriintuntuva; vaan että sama esine voi olla alistettu milloin pääoman määritykselle, milloin jollekin toiselle ja vastakkaiselle määritykselle, ja sen mukaan *on* tai *ei ole* pääomaa. Pääoma on siten ilmeisesti *suhde* ja *voi olla vain tuotantosuhde*.

Kirjoitettu lokakuussa 1857 —
toukokuussa 1858

Kokonaisena ilmestyi ensimmäisen
kerran 1939 *Marxismi-leninismien*
instituutin julkaisemana nimellä
Grundrisse der Kritik der politischen
Oekonomie (Rohentwurf) 1857—1858

Marx. *Grundrisse der Kritik,*
der politischen Oekonomie,
S. 375—415

---

* — Annan omaisuudestani kymmenykset Jumalalle, sekä elävänä karjana että kuolleina maan hedelmänä (Marx lainaa tässä Ducangen sanakirjaa). *Toim.*